

Guillem de Torroja (1127-1174): aproximació biogràfica

Alan Capellades Riera

Llicenciat en Història

Resum: Guillem de Torroja (1127-1174), fou un noble solsoní de la família dels Torroja que forjà la seva carrera eclesiàstica a la Seu d'Urgell com ardiaca, a Barcelona com a bisbe i a Tarragona com a arquebisbe. Participà activament en el govern de Ramon Berenguer IV i del seu fill Alfons I de Barcelona, exercint com a vicerengent fins a la seva mort. Tingué un paper important en la conquesta de Lleida i Tortosa i en la lluita entre el Papa Alexandre III i l'Antipapa Víctor IV.

Paraules clau: Guillem de Torroja, Solsona, La Seu d'Urgell, Bisbat de Barcelona, Arquebisbat de Tarragona, Ramon Berenguer IV, Alfons I de Barcelona, Conquesta de Tortosa, Conquesta de Lleida, Alexandre III, Víctor IV

Resumen: Guillem de Torroja (1127- 1174), fué un noble de Solsona de la familia de los Torroja que forjó su carrera eclesiástica en la Seu de Urgell como ardiaca, a Barcelona como obispo y a Tarragona como arzobispo. Participó activamente en el gobierno de Ramon Berenguer IV y de su hijo Alfons I de Barcelona, ejerciendo como a vicerengente hasta su muerte. Tuvo un papel importante en la conquista de Lleida y Tortosa y en la lucha entre el Papa Alexandre III y el Antipapa Víctor IV.

Palabras claves: Guillem de Torroja, Solsona, La Seu d'Urgell, Bisbado de Barcelona, Arzobispado de Tarragona, Ramon Berenguer IV, Alfons I de Barcelona, Conquista de Tortosa, Conquista de Lleida, Alexandre III, Víctor IV

Abstract: Guillem de Torroja (1127-1174) was from a noble Torroja family of Solsona, that forged his ecclesiastical career at La Seu d'Urgell as archdeacon, in Barcelona as bishop and in Tarragona as archbishop. He participated actively in the government of Ramon Berenguer IV and his son, Alfons I de Barcelona, as viceregent and until his death. He had an important role in the conquest of Lleida and Tortosa and in the struggle between pope Alexander III and antipope Victor IV.

Keywords: Guillem de Torroja, Solsona, La Seu d'Urgell, bishopric of Barcelona, archbishopric of Tarragona, Ramon Berenguer IV, Alfons I de Barcelona, Tortosa conquest, Lleida conquest of, Alexander III, Victor IV

Résumé: Guillem de Torroja (1127-1174) fut un noble de Solsona de la famille des Torroja qui développa sa carrière ecclésiastique à la Seu d'Urgell comme archidiacre, à Barcelone comme évêque et à Tarragone comme archevêque. Il participa activement dans le gouvernement de Ramon Berenguer IV et de son fils Alfons I de Barcelone, en exerçant la vice-régence jusqu'à sa mort. Il joua un rôle important dans la conquête de Lleida et Tortosa et dans la lutte entre le Pape Alexandre III et l'Antipape Victor IV.

Mots clés: Guillem de Torroja, Solsona, la Seu d'Urgell, l'Evêché de Barcelone, l'Archevêché de Tarragone, Ramon Berenguer IV, Alfons de Barcelone, conquête de Tortosa, conquête de Lleida, Alexandre III, Victor IV.

I. Introducció

L'estudi que presentem a continuació és una aproximació a la desconeguda figura de Guillem de Torroja (1127-1174); un noble solsoní nascut en el si d'una família que forjà el seu patrimoni a la frontera amb Al-Andalus, que arribà a les altes esferes del clergat recorrent tota Catalunya. Primer com a ardiaca de la Seu d'Urgell, més endavant saltà al bisbat de Barcelona i finalment arribà a l'arquebisbat de Tarragona. Aquest personatge escalà jeràrquicament amb rapidesa perquè es trobava a redós de la gran figura de Ramon Berenguer IV, participà activament en el seu govern i ajudà de manera substancial en la conquesta de Tortosa i Lleida. Ara bé, Guillem no era l'únic Torroja a la cort comtal, l'acompanyaven els seus germans Berenguer, Pere, que fou abat de Vilabertran i bisbe de Saragossa, i Arnau, fra templer que arribà a Gran Mestre de l'ordre. Qualsevol suport era necessari ja que també hagué de prendre part en un episodi de la lluita entre güelfs i gibelins, entre l'Alexandre III, representant de Roma, i Víctor IV, representant del Sacre Imperi Romano-Germànic. Tot i estar en contacte constant amb el poder temporal no oblidà les tasques pastorals de la seva diòcesi, el trobem en multitud d'actes relacionats amb la gestió del patrimonial del bisbat i en la promulgació de la Reforma Gregoriana a través de la fundació del monestir de Poblet. Estar a prop de Ramon Berenguer IV li brindà l'oportunitat d'exercir com a viceregent d'Alfons I de Barcelona durant la seva minoria i de jugar un paper clau en la consolidació de la unió dinàstica entre Catalunya i Aragó. Els seus darrers anys els dedicà a la direcció de l'arquebisbat de Tarragona després que el seu antecessor morís a mans d'un noble local.

Les dades que proporcionem són el fruit de la recerca documental de fonts editades i inèdites, però degut a les exigències d'extensió de l'article ens hem vist obligats a suprimir algunes parts del nostre estudi original i que esperem tractar en un futur. És per aquesta raó que no parlarem de la relació del nostre biografiat amb altres membres de l'alt clergat, la seva participació en la fundació de Poblet i el paper que jugà en la gestió del patrimoni de la diòcesi de Barcelona.

1. Els orígens familiars

Abans de parlar del nostre biografiat, Guillem de Torroja, hauríem d'esbrinar qui eren en realitat els Torroja. Eren els senyors del castell de Solsona i amb el pas del temps es convertiren en la segona figura de la vila; l'altra era la canònica de Santa Maria. Aquest domini compartit de la localitat s'estenia per les terres del voltant de la comarca i també per la frontera de més enllà del Llobregat. Ara bé, malgrat el condomini, les dues esferes del poder establiren unes estretes relacions, ja fos amb la participació de membres de la família en la gestió canonical, o bé amb generoses donacions piadoses. Cal dir que el senyor eminent de tots dos era el comte d'Urgell i el seu bisbe, de tal manera que la presència dels solsonins en l'entorn àulic urgellenc es feia palès des de principis del segle XI.

Els senyors de Torroja tenen com a fundador familiar a Miró, castlà del comte d'Urgell. El succeí el seu fill, Ecard Miró, que fou el primer en emprar l'apel·latiu de *Turris Rubea*¹. L'historiador A. Llorens apunta que el primer document on apareix el nom de Torroja el trobem en la donació que el comte d'Urgell efectuà a Santa Maria de Solsona, on es signa *Echardus de Turre Roya*, al 1091². Hem de dir que aquesta afirmació

1. L'especialista en la família dels Torroja, A. Llorens, és un dels historiadors que ha investigat sobre l'objecte d'estudi en qüestió a dos escrits diferents. El primer a *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*, vol. I, especialment les pp. 164-195; el segon a "La valuosa ajuda, bèl·lica i diplomàtica, prestada al comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, pels Torroja, senyors del castell de Solsona", dins *Medievalia*, núm. 8, pp. 253-263.

2. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., p. 182.

cal revisar-la, ja que hem trobat un document de 1044, on trobem el topònim de Torroja. Ara bé, cal determinar si es tracta del mateix topònim o si aquest es va associar posteriorment a la família³. Però aquesta qüestió es resoldrà en futurs treballs. El nom de Torroja fou motiu d'orgull car el permís per edificar una fortificació i establir un castell termenat proporcionava prestigi i hom creu que estaria associat a una gesta guerrera, potser durant la conquesta de Balaguer o bé l'atac a Cervera després de la pèrdua de Barbastre⁴. Per què Torroja i no el nom d'un altre domini? Es creu que el domini que en feien de Torroja del Priorat era directe i no de mans d'algú altre, potser es tractaria d'un territori adquirit mitjançant l'aprisió⁵.

El fill d'Ecard Miró, fou Bernat Ecard, el pare del nostre protagonista, com es pot extreure del document del 2 d'abril de 1131: ens el trobem com a fill de Bernat Ecard i Valença, i germà de Ramon I de Torroja i de Berenguer de Torroja, però manca el càrrec clerical, segurament pel fet que l'acció jurídica és de caràcter familiar, car en ella, els Torroja venen al prior del Sant Sepulcre les terres que es troben entre el riu Valira i la vila de la Seu per sis sous⁶. Més endavant, el 25 de desembre de 1135⁷, Guillem apareix amb el càrrec d'ardiaca, suposem d'Urgell, en la donació d'un mas a la canònica de Santa Maria de Solsona efectuada pels membres anteriorment apuntats i un de nou, Arnau, el qual mantindrà un estret vincle amb Guillem, ja sigui com a membre del llinatge, o bé com a membre de la cúria comtal barcelonina. No és d'estranyar que tres dels fills de Bernat Ecard agafessin el camí de la pietat, ja que en els seus últims anys s'oferí a la canònica agustiniana de Solsona després d'haver efectuat nombroses donacions a la institució⁸. Però no foren les úniques accions piadoses que presencià Guillem, l'hivern de 1136 fa el paper de testimoni en la donació d'un mas a Santa Maria de la Seu d'Urgell protagonitzada per Berenguer de Torroja, el germà de Guillem⁹. El 28 de desembre de 1167, trobem un document on apareixen diversos membres de la família del nostre biografiat. Es tracta de la donació que Ramon II de Torroja, nebot de Guillem, i la seva dona, Gaia de Cervera, feren a la casa del Temple i al seu oncle, Arnau de Torroja, que en aquelles dates era mestre del Temple d'Hispania i de Provença. En l'acte firmen molts Torroja, un d'ells fou el propi Guillem, bisbe

3. El document en qüestió el trobem publicat per AAVV., *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*, F. Gaspar i J. M. Salrach (dirs.), vol. II, pp. 676-679, doc. 315.

4. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., p. 182-183.

5. L'especialista per excel·lència de l'ordre del Temple a Catalunya, J. M. Sans Travé, elaborà una biografia d'Arnau de Torroja, el fra templer germà de Guillem. Recomanem consultar els apunts sobre els orígens de la família i els seus membres, ja que en el present estudi no podem tractar al detall aquests aspectes. Cf. J. M. SANS, *Arnau de Torroja: un català mestre major de l'ordre del Temple (1118/1120? - 1184): discurs llegit el dia 19 de desembre de 2006 en l'acte de recepció pública de Josep M. Sans Travé a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i contestació de l'acadèmic numerari Mn. Antoni Pladevall i Font*, Barcelona; 2006, pp. 17-32.

6. Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell (ACU), perg. Núm. 902. Publicat per C. BARAUT, "Els documents dels anys 1151-1190, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell", dins *Urgellia*, núm. X, doc. 1413, pp. 226-227.

7. Arxiu de la Diòcesi de Solsona (ADS), Cartoral, ff. 78r-78v, doc. 209. Publicat per A. BACH, *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*, Barcelona, 2002, pp. 338-339, doc. 271.

8. D. COSTA, *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, vol. II, [Reimpressió: Barcelona, 1959], p. 189.

9. L'historiador solsoní A. Llorens elaborà un arbre genealògic dels Torroja on figuren dos possibles Berenguers, un com a oncle de Guillem, i per tant, germà de Bernat Ecard, i un altre com a germà de Guillem. En tot cas, segons la documentació recopilada, tot sembla apuntar que es tracta del seu germà. Val a dir, que els docs. de l'annex 85 i 89, el testament de Berenguer de Torroja, on ens diu que el seu germà és Arnau de Torroja, que té un nebot, Ramon II de Torroja, que el seu avi era Ecard Miró, que tenia un oncle arcedià d'Urgell, dit Pere i que tenia una filla, de la qual no esmenta el nom. Aquest testament ens confirma que Berenguer era germà d'Arnau, i que per tant era germà de Guillem de Torroja, bisbe de Barcelona, i de Pere de Torroja, bisbe de Saragossa. Per tenir més informació tan d'Ecard Miró com dels seus germans remetem a: A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., pp. 167-173; també a D. COSTA, Op. Cit., pp. 190-195. Aquesta darrera referència apunta referències d'interès per poder elaborar una monografia sobre els Torroja, car apunta les referències tan de l'Arxiu Diocesà de Solsona, com de l'Arxiu Ducal de Cardona el qual va poder accedir Costa a principis del segle XIX. Facilitem la nostra proposta d'arbre genealògic de la família, encara provisional, cf. Arbre genealògic de l'annex.

de Barcelona, Pere, bisbe de Saragossa i germà de Guillem, i les nebodes d'aquests dos últims i per tant germanes de Ramon II, Ramona i Ponça¹⁰.

2. Inici de la carrera eclesiàstica de Guillem de Torroja

La primera referència que tenim de Guillem de Torroja és la convinença entre el bisbe d'Urgell, Pere Berenguer, i Guillem de Portella sobre la potestat de la mitra sobre els drets de certes esglésies, el 13 de desembre de 1127¹¹. El nostre protagonista apareix amb el càrrec d'ardiaca, cal suposar d'Urgell. Un dia després se li reconeix a Guillem de Portella la potestat sobre els feus que té per la seu episcopal, sent presents el bisbe i l'ardiaca¹². En l'entorn episcopal d'Urgell, la presència de Guillem es fa evident en diversos episodis. Segurament el més destacat és el del 27 de gener de 1133, on el bisbe Pere Berenguer compra les valls d'Andorra per mil dos-cents sous a Ermengol [VI], comte d'Urgell¹³. Òbviament, aquesta és la fundació d'un Estat que ha aconseguit mantenir-se des d'aleshores vinculat a la mitra pirinenca i al marge de veïns poderosos. Guillem de Torroja, ardiaca d'Urgell, el trobem com a testimoni d'aquest moment històric. Amb el mateix càrrec, figura en altres instruments, com ara la restitució de censos a Santa Maria de la Seu¹⁴, la donació de nombroses possessions de Pere, bisbe d'Urgell, al seu propi temple¹⁵.

Per acabar amb aquest breu i primer apartat direm que Guillem de Torroja, és present en d'altres actes, però sense esmentar la seva posició dins la jerarquia eclesiàstica. El primer es la confirmació dels béns de l'església de la Seu que el comte pirinenc, Ermengol VI, efectuà el 26 de desembre de 1128¹⁶. Un d'ells és el que es donà el 12 d'abril de 1133, on Pere, bisbe d'Urgell, lliura a Santa Maria de Solsona les esglésies de Sant Martí de Guspí i la de Sant Sadurní de la Salsa, salvant la potestat de la mitra¹⁷. En 1135, el 30 de novembre, és present en la restitució d'uns alous d'Oliana a Santa Maria de la Seu¹⁸.

3. La promoció al bisbat de Barcelona

A finals de 1143, el bisbe de Barcelona, Arnau, inicià el viatge cap a Terra Santa, però la malaltia es creuà en la seva peregrinació. Roma esdevingué el seu lloc d'expiració i l'indret on Guillem Bremon i Gaufred de Far escoltaren les seves últimes voluntats. El 6 de novembre del mateix es redactà el testament sacramental d'Arnau¹⁹, i amb aquest s'inicià la carrera episcopal de Guillem de Torroja, però no hem trobat cap indici que ocupés un càrrec de menor responsabilitat a Barcelona, car el document anterior a la mort d'Arnau, bisbe de Barcelona, és una donació a Santa Maria de la Seu d'Urgell, el 19 de març de 1141, això vol dir que Guillem encara era ardiaca d'Urgell per aquelles dates. Tampoc sabem qui ocupà el càrrec entre la mort d'Arnau i el nomenament del biografiat, així que podem afirmar, malgrat els dubtes, que el primer document de la prelatura d'en Guillem data del 10 de febrer de 1144. Es tracta d'un establiment

10. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Sant Joan de Jerusalem (SJJ), Cartulari de Gardeny, f. 62., núm. 152. Publicat per R. SAROBE; *Col·lecció diplomàtica de la casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*, vol. II, Barcelona, 1998, p. 293-294, doc. 175.

11. ACU, perg. núm. 882. Publicat per C. BARAUT, Op. Cit., doc. 1391, pp. 208-209.

12. ACU, perg. núm. 883. Publicat per Ib.; doc. 1392, pp. 210-211.

13. ACU, LDEU, I, f. 168, doc. 493. Publicat per Ib.; doc. 1424, pp. 235-236.

14. ACU, LDEU, I, f. 198r, doc. 635. Publicat per C. BARAUT, Op. Cit., doc. 1454, pp. 261-262.

15. ACU, perg. 932Bis. Publicat per Ib., doc. 1476, pp. 280-281.

16. ADS, Cartoral II, ff. 39v-40r, doc. 33. Publicat per A. BACH, Op. Cit., pp. 276-278, doc. 213.

17. ADS, perg. 579. Ib., pp. 314-315, doc. 247.

18. ACU, LDEU, I, f. 50, doc. 120. Publicat per C. BARAUT, Op. Cit., doc. 1448, p. 257.

19. Arxiu de la Catedral de Barcelona (ACB), Liber Antiquitatum I, f. 237, doc. 642. Cf. Annex doc. 1.

de terres a la Granada del Penedès a favor de Pere Miró de Figuera i de la seva muller, Arsenda, a canvi d'un cens anual d'un sester de blat nèt²⁰.

Pel que fa al treball pastoral de Guillem de Torroja, hi dedicarem dos apartats més endavant, dedicats a la fundació del monestir de Santes Creus i a la consagració d'esglésies i les relacions amb altres personalitats eclesiàstiques.

4. Les relacions amb el Papat

Les relacions amb la Santa Seu durant l'època de Guillem de Torroja foren actives, i a vegades convulses. Tenim notícia que el bisbe de Barcelona rebé una butlla pels vols de 1154, on el Papa Atanasi IV li ordenava la restitució a la seu metropolitana de les esglésies de Sitges, Sant Pere Ribes, Cubelles i Geltrú, entre d'altres, i que l'indemnitzés per tot el temps que fou fustigada pels sarraïns²¹. No fou un començament gaire bo, ja que tenim testimonis que demostren aquest exercici, com l'enfeudament dels castells de Sitges i Ribes a favor d'Arnau de Ribes, deu anys abans de la butlla²².

Malgrat els conflictes entre l'esfera temporal i espiritual en el si del capítol barceloní, Guillem demostrà la seva vàlua i fidelitat a la Santa Seu en el bell mig del cisma entre el Papa Alexandre III i l'Antipapa Víctor IV. Juntament amb l'arquebisbe de Tarragona, el de Tortosa i el d'Osona, Guillem es posicionà a favor dels güelfs pels vincles que mantenien amb el císter i les congregacions de Sant Ruf, de la qual era membre Alexandre III.

En el testament de Ramon Berenguer III, es percep el conflicte entre güelfs i gibel·lins, car recomana que es posin els seus fills sota la protecció del rei d'Anglaterra, i no sota la tutela del Papa, aquesta disposició correspon a motius estratègics concrets: Provença. L'hegemonia en aquesta banda d'Occitània estava sent qüestionada i calia mantenir els vincles amb el Casal Staufén. Per això el comte de Provença, germà de Ramon Berenguer IV, rebé cartes de Víctor IV sol·licitant el posicionament a favor de la causa gibel·lina²³. Hom creu que fou a finals de 1161 quan Ramon Berenguer IV pactà amb l'Emperador, el reconeixement del comtat de Provença i Forcalquier i deixar de banda als Baux, enemics dels catalans en terres provençals. A canvi, donarien al germànic una substanciosa quantitat de diners i el posicionament a favor de l'Antipapa. L'acord es volgué tancar a Torí. Però alguna cosa no funcionava en aquest esquema, ja que la jerarquia eclesiàstica catalana i aragonesa es posicionaren a favor d'Alexandre III a Montpeller i aconseguiren les confirmacions dels seus privilegis. Però abans que el comte arribés a Torí, la mort atrapà a Ramon Berenguer IV, abortant el projecte gibel·lí amb ell. En aquell moment intervení Guillem de Torroja, declarat pel comte de Barcelona i príncep d'Aragó com a viceregent del seu fill major, Ramon, futur Alfons I de Barcelona²⁴. El bisbe de Barcelona posicionà a la corona a favor d'Alexandre III, rebent posteriorment els agraïments del Papa, amb dues butlles. La primera és la carta de privilegis fundacionals de Santa Eulàlia del Camp de 1163, mentre que la segona és la delimitació de la diòcesi barcelonina i la confirmació dels seus béns (1169)²⁵. De fet, hom creu que influí notablement a Ramon Berenguer IV sobre aquesta qüestió, tal

20. ACB, Liber Antiquitatum IV, f. 124, doc. 322. Cf. Annex doc. 2.

21. S. PUIG, *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona, 1929, p. 165.

22. ACB, Liber Antiquitatum IV, f. 162, doc. 381. Cf. Annex doc. 3.

23. Cal recordar que el comte de Provença, Ramon Berenguer III, estava casat amb Riquilda, vídua d'Alfons de Castella i néta de Frederic Barbarroja, Emperador germànic.

24. P. KEHR, *El Papat i el Principat de Catalunya fins a la unió amb Aragó*, trad. de R. d'Abadal, Barcelona, 1931, pp. 83-91.

25. El mossèn Martí Bonet afirmà que anà a cercar la butlla personalment a Roma, cosa que els documents

i com demostra aquest fragment d'una butlla: *reduentes etiam ad memoriam, quanta cura et diligentia illum uirum recolendae memoriae Raimundum, quondam Barchinonensem comitem, et terram eius in nostram et Ecclesiae studentis deuotionem inducere, et clarissimum tandem filium nostrum Ildefonsum illustrem Aragonum regem, filium eius, in eadem satageris et fouere...*²⁶. Però no només fou l'ajuda en el conflicte amb l'Emperador l'element que palesa l'estret vincle amb Roma. La butlla de 1169 que rebé Guillem de Torroja de mans d'Alexandre III en destaca un element que és la protecció i tutela papal vers la diòcesi barcelonina. J. M. Martí Bonet ens ho descriu: "la protección papal es el último eslabón de una amplia influencia romana, sobre Barcelona, cristalizada durante el papado de Alejandro III y que tiene muy presente el gran pontificado de San Oleguer, obispo barcelonés y metropolitano de la Tarraconense"²⁷. Així queda clar com Guillem fou un dels continuadors de la política d'Oleguer, defensor de Roma i de l'aplicació de la Reforma Gregoriana.

5. Guillem de Torroja en la conquesta i gestió de la Catalunya Nova

Creiem que el fet que més influència en la trajectòria política i pastoral de Guillem de Torroja fou la conquesta de Tortosa i Lleida.

Des de principis del segle IX es donaren diverses expedicions de conquesta cap a Lleida, Tortosa i Saragossa, però cap d'elles tingué prou èxit com per establir un domini efectiu²⁸. De fet, s'assolí una mena de protectorat pel qual es rebien les pàries, on els regnes de taifes tributaven a Barcelona grans quantitats de moneda amb la finalitat de mantenir la seva emancipació. Ara bé, les pàries eren en realitat una hipoteca que només va frenar l'embat cristià a Tortosa i Lleida. L'opressió obligà als estats fronterers d'Al-Àndalus a demanar l'auxili dels almoràvids, els quals frenaren l'expansió dels regnes del nord. L'aixeta per on fluïa l'or africà es tancà a principis del segle XII i els magnats dels comtats catalans no dubtaren en emprendre el camí de les armes. Tres intents de prendre Tortosa es succeïren abans que caigués en mans de Ramon Berenguer IV²⁹. El poder militar dels almòravids era important i calia reconquerir els territoris entre l'Ebre i el Penedès, per això durant la primera meitat del segle XII els esforços es centraren en repoblar el camp de Tarragona, terra de ningú. Una vegada es restaurà l'antiga seu metropolitana de mans d'Oleguer (1116)³⁰, tot estava enllestit per iniciar el camí cap a la Catalunya Nova, sobretot després que es conquerís Balaguer (1105), com a obra conjunta d'urgellesos i barcelonins, i on tingué un paper destacat Ecard Miró i Bernat Ecard, avi i pare de Guillem respectivament³¹.

L'unió dinàstica entre Catalunya i Aragó, representada pel matrimoni entre Ramon Berenguer IV, comte

constaten que de finals de 1168 a començaments de 1169 es trobava a Barcelona, i a partir de la primavera es trobava a Aragó, acompanyant a l'infant Alfons I. Cf. J. M. MARTÍ, "Barcelona, Terrassa, Sant Feliu del Llobregat, Girona", dins *Historia de las diócesis españolas*, 2006, p. 117.

26. ACA, Butlles Pontificies, lligall II, núm. 6. Publicat per P. KEHR, *Papsturkunden in Katalanien. Urkunden und regesten*, vol. II, dins *Papsturkunden in Spanien. Vorarbeiten zur Hispania pontificia*, Berlin, 1926, doc. 112.

27. J. M. BONET, *Las Bulas del Papa Alejandro III dirigidas a los obispos de Barcelona*, 1979, pp. 20-24. De fet, aquest article compara els diferents aspectes jurídics i històrics de les butlles de 1169 i 1176.

28. Cf. J. IGLÉSIES, *La conquesta de Tortosa*, 1961, especialment p. 13.

29. Berenguer Ramon II, amb l'ajuda dels genovesos i dels aragonesos (1092) i Ramon Berenguer III en dos episodis més (1095 i 1097). Cf. J. M. SALRACH, M. AVENTÍN, *Dels orígens al segle XII*, Barcelona, 1985, pp. 239-242.

30. Per obtenir més informació de la conquesta i repoblació de la ciutat de Tarragona i el seu camp recomanem el fragment que va fer J. M. Font i Rius, on reseguix les tortuoses relacions entre els diferents poders que hi varen intervenir, cf. J. M. FONT, *Cartas de Población y franquicia de Cataluña*, vol. II, pp. 722-726. AAVV., *Els primers comtes-reis*, Barcelona, 1960, pp. 24-25. S. PUIG, Op. Cit., p. 165-168.

31. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., p. 182-183.

de Barcelona, i Peronella d'Aragó, requeria unes millors comunicacions, que havien de passar pel regne musulmà de Lleida. Aquesta fou una de les raons per les quals calia prendre als sarraïns la plaça de la plana, Lleida, i la plaça de la costa, Tortosa, la qual mantenia estretes relacions amb la taifa de València. Calia conquerir abans Tortosa per evitar que els reforços poguessin arribar a Lleida, així es pot entendre com foren conquerides amb pocs mesos de diferència³².

Però abans d'entrar en el nostre periple conqueridor, cal esmentar un episodi bèl·lic, imprescindible per entendre el taulell d'escacs. Ens referim a la conquesta d'Almeria, on Ramon Berenguer IV, amb Guillem Ramon de Montcada al capdavant dels nobles catalans, i la flota genovesa lluitaren al costat dels castellans i del seu rei per tal de prendre la ciutat portuària sarraïna. Guillem de Torroja estava present en el pacte entre el barceloní i el rei de Castella, l'estiu del 1147, just abans d'embarcar per anar cap a Almeria³³.

Les operacions necessàries per emprendre el viatge a Tortosa s'efectuaren l'hivern de 1148, a Barcelona. Els cronistes genovesos parlen de 426 naus que s'hi dirigiren, on s'hi comptaven barons occitans, Guillem de Montpeller VII, Bertran de Tolosa, l'abat de Grasse i Ermengarda de Narbona; també estols de guerrers pisans i de la Lorena, aragonesos i intrèpids cavallers normands i anglesos. Al capdavant de tots ells estava Ramon Berenguer IV, també dit el Sant, i al seu costat Guillem Ramon de Montcada, el qual proporcionà el gruix de les forces catalanes³⁴. El nostre protagonista es trobava entre els magnats catalans, en el puig de Banyera, observant detingudament el transcurs de les operacions militars i sent testimoni de la lluita per les muralles de la ciutat, que s'allargaren de juliol a setembre. Abans que arribés la tardor, tota la ciutat i les muralles restaven en mans cristianes, les cases havien estat incendiades i les torres enderrocades, però encara es mantenia ben alta la bandera sarraïna, en el promontori de la Suda. Malgrat que a partir del 9 de setembre de 1148, Ramon Berenguer IV signés els documents amb el títol de marquès de Tortosa, la ciutat no havia estat encara conquerida³⁵. L'hivern s'acostava i la Suda era un enemic difícil a batre. Al comte de Barcelona cada vegada li mancaven més homes, no podia fer efectives les soldades. En aquell moment entrà en escena Guillem. El 15 d'octubre de 1148, el solsoní donà en préstec cinquanta lliures de plata a Ramon Berenguer IV, obtenint com a penyora el senyoriu, la vila i la batllia de Viladecans. S'ha afirmat que les cinquanta lliures no eren en moneda, sinó que eren forma de patenes calzes i figures, però enlloc parla de fondre els instruments litúrgics³⁶. Aquesta acció fou un acte de fidelitat que mai oblidaria el comte de Barcelona, car el que s'aconseguí fou aixecar la moral dels soldats que quedaven i de pas omplir les seves butxaques. No sabem si fou per fidelitat o bé pels interessos del préstec però el fet és que reberen el mateix dia 15 d'octubre, *ad obsidionem Dertose*, el permís per alçar un molí a Barcelona, el qual proporcionaria aigua i rec a les possessions de la canònica³⁷.

32. Cf. AAVV. *Els primers...*, Op. Cit., p. 23. J. IGLÉSIES, Op. Cit., p. 32-34.

33. A. Llorens creu que Guillem de Torroja prengué part en la batalla personalment, però no esmenta d'on ho treu, cf. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., p. 184; "La valuosa ajuda, bèl·lica i diplomàtica...", Op. Cit., p. 258. Cf. F. X. HERNÁNDEZ, *Història militar de Catalunya. Aproximació didàctica*, vol. II, p. 46. Cf. J. BALARI, *Orígenes històrics de Catalunya*, p. 357. Citat per A. ROVIRA, *Història de Catalunya*, vol. IV, p. 92.

34. J. IGLÉSIES, Op. Cit., pp. 36-39.

35. Ib., pp. 40-47 i 52.

36. Iglésies comenta la fosa d'instruments litúrgics, a J. IGLÉSIES, Op. Cit., p. 53. Però el document original diu exactament *de tesauro Barchinonensis sedis Sanctae Crucis Sanctaeque Eulaiae quinquaginta*. Atribuir-ho a patenes, creus i figures és excessiu. Cf. ACB, 1-1-892. Publicat per S. PUIG, Op. Cit., p. 418, doc. LXXII. Sans Travé destaca l'error de lectura de Puig, i efectivament és cinquanta i no deu. Cf. J. M. SANS, *Arnau de Torroja: un català mestre major de l'ordre del Temple*, Op. Cit., p. 25.

37. ACB, Liber Antiquitatum IV, f. 203, núm. 464. Publicat per S. PUIG, Op. Cit., pp. 418-419, doc. LXXIII.

Val a dir que el nostre biografiat no era l'únic solsoní durant el setge. També trobem el paborde de la canònica de Santa Maria de Solsona, i els canonges Ramon Guspí i Ramon de Santjust, els quals reberen un mas de mans del comte de Barcelona, qui sap si per instigació de Guillem, ja que el vincle que mantenia la família dels Torroja amb la canònica de Santa Maria de Solsona es basava en la reciprocitat i el benefici comú³⁸. També es trobava entre ells Ramon II de Torroja, nebot del bisbe de Barcelona i de Saragossa, juntament amb els seus homes del castell de Solsona. Aquest jugà també un paper important en l'estratègia política, car fou un dels hostatges enviats a Gènova per respondre als setze mil morabatins estipulats per l'ajut naval prestat en el setge³⁹.

Pel desembre, els recursos catedralicis s'havien esgotat, i l'ajuda que esperaven els tortosins de la taifa de València no arribava. Sense recursos ni abastiments, els musulmans es rendiren el 31 de desembre de 1148, la plaça ja era de Ramon Berenguer IV. El 28 de gener, Guillem de Torroja rebia dues donacions fetes pel marquès de Tortosa de l'heretat que tenien Moferriz, Avicoleb, Llop Calafat, l'hort del fossar d'Abiafar Aben Abez, mig centenar de quarteres sembrades, un hort on hi havia una desena de quintars d'oli i trenta quintars de vi, i el mas que havia sigut de Abiafar Abinaveç⁴⁰.

Així que estant Tortosa sota el poder efectiu barceloní, tot estava preparat per prendre Lleida. Ramon Berenguer IV, com ja hem esmentat, necessitava la plaça per facilitar les comunicacions entre el regne d'Aragó i els comtats catalans, i des de feia temps tenia en el taulell d'escacs la torre davant del rei. Aquesta torre era el comte d'Urgell, Ermengol VI, que s'havia encarregat de prendre els nuclis que envoltaven la taifa lleidatana⁴¹.

S'establiren les forces cristianes al puig de Gardeny, que restaria posteriorment sota la casa del Temple, des d'on podien controlar els moviments sarraïns. A més dels comtes de Barcelona i d'Urgell, comptaven també amb el comte de Pallars, el vescomte de Bearn i un bon grapat de nobles aragonesos i catalans, entre ells Gómez de Jaca, Fortún Aznárez de Taraçona, Ferriz de Santa Olalla, Galindo Ximenez de Belxít, Guillem Ramon de Montcada, el vescomte Hug Folc de Cardona, el vescomte de Cabrera, Berenguer d'Anglesola, etc⁴². Entre ells hem de destacar a Arnau de Torroja, com a membre de les milícies del Temple, i Berenguer de Torroja, dins les tropes urgelleses⁴³. Òbviament també s'hi trobava Guillem de Torroja, bisbe de Barcelona, el qual armà les seves pròpies forces, per això hom pot explicar les múltiples donacions que rebé de mans del comte barceloní⁴⁴.

El primer testimoni escrit on trobem al solsoní després de la conquesta de Lleida és en la consagració de la seva catedral, el 30 d'octubre 1149, sis dies després de la presa de la ciutat i de la veïna Fraga⁴⁵. En la

38. Creiem que la intervenció de membres de l'alt clergat a favor de la canònica solsonina respon a una estratègia familiar. No hem d'oblidar que no es el primer cas on un membre de la jerarquia eclesiàstica jugava un paper clau en els interessos dinàstics d'una família noble, tal i com va fer el sagristà Pere de Vic a favor dels vescomtes de Cardona després de la mort de Ramon Folc II. En aquesta línia recomanem la lectura de F. RODRÍGUEZ, "Autour de la lettre du sacristain Pere de Vic à la vicomtesse Guillerma de Cardona (27 avril-25 juillet 1150): un essai de mise en contexte", dins *Propagande et communication au Moyen Age (s. XII-XIII)*, (dir.) M. Aurell, *Civilisation Médiévale*, núm. 18, pp. 303-324.

39. Cf. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., pp. 184-185; "La valuosa ajuda, bèl·lica...", Op. Cit., p. 258-259. Cf. F. VENTURA, *Alfons "El Cast", el primer comte-rei*, Barcelona, 1961, p. 81.

40. ACB, Liber Antiquitatum I, f. 9, doc. 17 i doc. 18. Cf. Annex doc. 4-6.

41. J. LLADONOSA, *La conquesta de Lleida*, Barcelona, 1961, pp. 28-29 i 31.

42. Ib., pp. 31-32.

43. Cf. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., p. 185; "La valuosa ajuda, bèl·lica...", Op. Cit., p. 259.

44. Ib., p. 185. Cf. J. LLADONOSA, Op. Cit., p. 34.

45. Publicat per R. ORDEIG, Op. Cit., vol. III 1a part, pp. 149-151, doc. 374.

consagració foren presents l'arquebisbe, Bernat de Tort, el gran Senescal, Guillem Ramon de Montcada, i d'altres nobles catalans, entre ells Berenguer de Torroja⁴⁶. Dos dies després presenciava la publicació de la carta de poblament de Tortosa i Lleida, al costat del senescal i del batlle del comte de Barcelona, Guillem de Copons⁴⁷. L'estiu de 1151, també estava present en la concessió que feren Ramon Berenguer IV i Bernat de Tort a la catedral de Tortosa. La conquesta, de la Catalunya estava completada, calia llavors gestionar la victòria. El comte es va dedicar a liquidar els residus de resistència andalusina, com era la fortalesa almoràvit de Miravet, que amb l'ajuda dels templers la conquerí a finals de 1154, o com les muntanyes de Prades i Escornalbou, les torres de Siurana⁴⁸.

La gestió de les possessions adquirides durant la presa de Tortosa es concentrà primerament en lliurar-les a la catedral de Barcelona, per després cedir-les a Pere Gales i la seva muller Agnès a canvi d'un cens anual substanciós⁴⁹. Després de la mort del *Sant*, Guillem es convertí en el viceregent d'Alfons I de Barcelona, i una de les accions que es centrà en la catedral de Tortosa fou la donació de l'església d'Ascó amb tots els seus drets i possessions, i el permís per construir un molí i els drets de Castellans, estan acompanyat del seu germà Pere de Torroja, bisbe de Saragossa⁵⁰. Posteriorment està present en la confirmació dels béns al Sant Sepulcre de Jerusalem d'un honor fora de les muralles de la ciutat⁵¹.

Lleida fou un focus d'atenció en la gestió patrimonial, tal i com s'observa en un establiment, en aquest cas es tractava d'unes cases a la parròquia de Sant Andreu de Lleida a favor d'Arnau de Gamizans, el qual haurà d'administrar-les perquè aquestes serveixin d'allotjament digne pel bisbe i la seva cort cada vegada que visitin la ciutat del Segre⁵². Però no hem d'oblidar la col·laboració que es donà entre el bisbe barceloní i el comte d'Urgell durant la conquesta, car conservem la donació de les dues terceres parts de l'almúnia *Delgata* a la catedral de Barcelona, les quals rebé Guillem de Torroja de mans d'Ermengol VI i de Ramon Berenguer IV. Un any després, en 1154, el comte d'Urgell donava la tercera part que mancava de la dita almúnia⁵³.

Val a dir que a través de la figura del nostre protagonista hem pogut veure els conflictes que generaven la casa del Temple en els comtats catalans i que afectaven a bisbe, barons i comtes, no hem d'oblidar tampoc que aquesta presència constant i incisiu es devia a la participació en la conquesta d'Almeria, Tortosa, Lleida, Fraga, Maquinensa, etc., i del conflicte que generà el testament d'Alfons el Batallador. D'aquí hom pot

46. Creiem que es tracta del seu germà, del qual en conservem el testament: ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, carp. 40, núm. 337. Publicat per AAVV, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*, I. J. BAIGES, G. FELIU, J. M. SALRACH (dirs.), Barcelona, 2010, vol. IV, pp. 1699-1703, doc. 1060. També cf. ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, carp. 40, pergami 337. Publicat per Ib., vol. IV; p. 1731-1735, doc. 1084.

47. ACA, Cartulari de Santa Maria de Poblet, 8, doc. 74, ff. 125-126. Publicat per Ib., vol. III; pp. 1439-1445, doc. 894-895.

48. F. X. HERNÁNDEZ, Op. Cit., pp. 46-47.

49. ACB, Liber Antiquitatum I, f. 10, doc. 19. Cf. Annex doc. 7. També cf. ACB, Liber Antiquitatum I, f. 11, núm 22; publicat per S. PUIG, Op. Cit., p. 421 doc. LXXVII.

50. Publicat per A. VIRGILI, *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*, Barcelona, 1997, pp. 179-181, doc. 129. També cf. ACA, pergs. d'Alfons I, registre I, fol. 10; publicat per P. BOFARULL, *Colección de Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón* (CODOIN), Barcelona, 1849, vol. IV, pp. 391-393.

51. Arxiu de la Diòcesi de Barcelona (ADB), Fons de Santa Anna, carp. 2A, perg. 2. Publicat per J. ALTURO, *L'Arxiu antic de Santa Anna...*, Op. Cit., pp. 380-381, doc. 363.

52. ACB, 1-1-307. Cf. Annex doc. 9. Cal apuntar que la majoria de concessions fetes als prelats que participaren en la presa de Lleida es situen en el barri de Sant Andreu, cf. J. IGLÉSIES, Op. Cit., p. 45-46.

53. ACB, Liber Antiquitatum I, f. 179, núm. 474. Publicat per S. PUIG, Op. Cit., p. 420, doc. LXXVI. També cf. ACB, 1-2-535. Cf. Annex doc. 8.

treure perquè un mestre del Temple, com Arnau de Torroja, acabarà formant part del consell de regència d'Alfons el Cast, juntament amb el seu germà, en Guillem. A l'apartat centrat en l'activitat pastoral de la diòcesi de Barcelona hem vist la presència del nostre biografiat en accions que afectaven al Temple, però hem cregut convenient que aquelles que feien referència a Tortosa i Lleida s'inclouessin aquí. Durant la primavera de 1164, Arnau de Torroja, templer i germà del nostre protagonista, donà al Temple les possessions que tenia a Lleida i Tortosa i que rebé de mans de Ramon Berenguer IV. En l'acte esta present Guillem de Torroja i el nebot, Ramon II de Torroja⁵⁴. Quatre anys després, el solsoní acompanya al seu germà i mestre de la Milícia del Temple en l'empenyorament que Ramon de Castellar i la seva muller, Ponça, fan de les seves possessions de Lleida per haver rebut cent morabatins, destinats a iniciar el viatge cap a Terra Santa, apuntant que en cas de morir els seus béns de Lleida restaran en mans del Temple⁵⁵. La presència de Guillem de Torroja en actes jurídics com aquests i els anteriors és la d'investir de legitimitat les accions de la casa del Temple i d'un dels seus dirigents, Arnau de Torroja. Queda una pregunta a l'aire, el motiu és promocionar la institució del Temple o a un membre de la seva família, el seu germà Arnau?

6. Guillem de Torroja a la cúria comtal de Ramon Berenguer IV

Les relacions entre Ramon Berenguer IV, príncep d'Aragó i comte de Barcelona, i Guillem de Torroja, bisbe de Barcelona, foren molt estretes i això a es deu a diversos factors. El primer d'ells ja l'hem vist a l'apartat anterior, la preciosa ajuda que prestà el solsoní al *Sant* a Tortosa i Lleida. L'altre és el factor de la sang, parlem del la unió entre el Casal de Barcelona i el dels Torroja quan el nebot del bisbe, Ramon II de Torroja, i la neboda del comte, Gaia de Cervera, es casaren entre 1163-1164⁵⁶. Per últim trobem el factor del govern pròpiament dit, i que detallem a continuació. La primera acció data del març de 1145, un any després d'haver rebut la mitra, on el solsoní signà en de l'establiment que Ramon Berenguer IV efectuà a favor de Bernat Escuder i Guillem Sexet de les voltes i el terrat damunt dels forns comtals de Barcelona, a canvi de rebre un modest cens i un pagament de cent cinquanta sous⁵⁷.

Des de temps de Ramon Berenguer I, les institucions feudo-vassallàtiques s'imposaren arreu dels comtats catalans, on el Casal de Barcelona s'erigia com senyor eminent de tots els magnats, fins i tot dels clericals, els quals s'integraven en el sistema governamental tot reconeixent tenir les diòcesis i abadies com un feu del comte, de qui depenien com a vassalls. De fet, aquestes relacions feudo-vassallàtiques es donaven en els lligams interns entre els jerarques eclesiàstics. Així arribem a mitjans del XII, quan Ramon Berenguer IV promulgà la redacció dels Usatges de Barcelona per justificar l'autoritat del seu govern⁵⁸. Dins la cúria comtal de Barcelona, la figura del bisbe de Barcelona jugava un paper molt destacat doncs, després de l'arquebisbe de Tarragona, era qui presidia tots els actes oficials, això palesa la vinculació que es donava entre l'esfera espiritual i la temporal. Així es pot entendre perquè el solsoní formà part de l'entorn àulic del *Sant*. A continuació veurem la seva participació i testimoni en els diferents aspectes del poder secular, un d'ells són els pactes, acords i conflictes amb la noblesa catalana. Un exemple dels pactes i tractes que el comte havia de mantenir amb els seus barons és la donació que va fer Ramon Berenguer IV de totes les seves possessions i drets que tenia a Cardona⁵⁹, o bé la compra del castell de la Guàrdia de Montserrat, per

54. ACA, SJJ, Cartulari de Gardeny, ff. 64v-65, núm. 158. R. SAROBE, Op. Cit. p. 242-244, doc. 130.

55. ACA, SJJ, pergamins 1.860, armari II. Publicat per Ib. p. 306-307, doc. 188.

56. Recordem que Gaia de Cervera era fruit del segrest d'Almodis, germana de Ramon Berenguer IV, a mans de Ponç de Cervera, vescomte de Bas, l'any 1147. Cf. A. LLORENS, *Solsona i el Solsonès...*, Op. Cit., p. 174. J. M. SANS, *Arnau de Torroja: un català mestre major de l'ordre del Temple...*, Op. Cit., 23.

57. Archivo Histórico Nacional (AHN), 1999, 9. Publicat per A. ALTISENT, Op. Cit., pp. 100-101, doc. 102.

58. Cf. J. M. SALRACH, M. AVENTÍN, Op. Cit., pp. 191-198.

59. Agraïm al professor F. Rodríguez Bernal per haver-nos facilitat l'accés a l'edició del document de l'Arxiu Du-

tres-cents morabatins d'or al fill de Reverter, vescomte de Barcelona, Berenguer Reverter, del qual rebrà posteriorment el jurament de fidelitat⁶⁰.

Les relacions amb l'Església tenien la mateixa importància que les que es mantenien amb els laics, car els dos es comportaven com a senyors feudals, utilitzaven de fet els mateixos mecanismes de domini. Tenint en compte això podem entendre per què se li exigí al comte que els seus batlles i veguers que no rapinyessin els béns episcopals quan el prelat moria, estant presents el mateix Guillem de Torroja, l'arquebisbe Bernat de Tort, el bisbe de Girona i Osona, i també Arnau de Torroja⁶¹. Aquesta promesa fou ratificada deu anys després, el 13 d'agost de 1160⁶².

El nostre biografiat acompanyava al príncep d'Aragó i comte de Barcelona en les legitimitzacions d'actes oficials, judicis, compres i possessions. Sobretot en les confirmacions de possessions l'alt clergat demostrava un gran interès, com les que es feren a favor de Sant Ruf d'Avinyó⁶³, del bisbat de Girona⁶⁴ i de Poblet⁶⁵. En els judicis, la figura del prelat era clau, car era el jutge en qualsevol litigi, a fi que la seva formació ho permetia, així trobem a Guillem de Torroja, al seu germà Pere i al mateix Ramon Berenguer IV en la mediació entre el bisbe de Lleida, Guillem Pere de Ravidats, i el mestre del Temple, Hug de Barzaló per les possessions de Corbins, Alguaire, Remolins, Gardeny, Fontanet i demés terres que el Temple ostentava a Lleida⁶⁶. En cas que el procés afectés al comte, eren els bisbes qui encapçalaven els jutges, com és el cas del conflicte entre Ramon Berenguer IV i Bernat d'Anglesola, on hi participaren Bernat de Tort, arquebisbe de Tarragona, Guillem de Torroja, bisbe de Barcelona, Pere de Torroja, bisbe de Saragossa, Pere, bisbe d'Osona i darrere d'ells, els laics de la cúria encapçalats per Guillem Ramon de Montcada, el dapifer de la Cort⁶⁷.

Un dels episodis destacats on participà el solsoní fou en els pactes amb altres regnes hispànics. A partir del pacte de Tudellén (1151), el rei de Castella i el comte de Barcelona i príncep d'Aragó arribaren a un acord per repartir-se el regne de Navarra i acordar les conquestes d'Al-Àndalus. En aquest context trobem a Guillem de Torroja i el seu germà Pere, com a bisbe de Saragossa, en la treva entre Sanç VI, rei de Navarra, i Ramon Berenguer IV, gràcies a la mediació de Lope, bisbe de Pamplona⁶⁸. Quan el governant navarrès trencà

cal de Cardona i la seva publicació: Arxiu Ducal de Cardona, lligall 173, núm. 1114. Publicat per F. RODRÍGUEZ, "Entre le recit historique et le discours politique: le *Liber Feudorum Maior* d'Alfons II, roi d'Aragon", dins *Comunicazione e propaganda nei secoli XII e XIII*, pp. 559-560.

60. ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, 301; publicat per AAVV, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II...*, Op. Cit., vol. IV; pp. 1625-1626, doc. 1011. També cf. ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, 311; publicat per Ib., vol. IV; pp. 1653-1655, doc. 1023.

61. ACB, *Liber Antiquitatum* I, f. 7, doc. 13. Publicat per S. PUIG, Op. Cit., pp. 419-420, doc. LXXV.

62. Arxiu Històric Municipal de Girona (AHMG), Cartoral de Carlemany, pp. 50b-51a. Publicat per J. M. MARQUÈS, *Cartoral dit de Carlemany, del bisbe de Girona (segle IX-XII)*, Barcelona, 1993, pp.468-469, doc. 304.

63. AHCT I-135. Publicat per J. M. PONS, *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del Castell de Besalú (segle X-XV)*, Barcelona, 2002, pp. 60-61, doc. 25.

64. AHMG, Cartoral de Carlemany, pp. 49a-50a. Publicat per J. M. MARQUÈS, Op. Cit., pp. 466-467, doc. 303.

65. AHN, 2005, 11 bis= Segells, 15/12. Publicat per A. ALTISENT, Op. Cit., pp. 179-180, doc. 216.

66. ACA, SJJ, arm. 23, perg. 97/4; publicat per R. SAROBE, Op. Cit., p. 148-151, doc. 58. També cf. ACA, SJJ, pergamins 97/5, núm. 23; publicat per F. CASTILLÓN, "Discusiones entre los obispos de Lérida y los templarios de Monzón", dins *Ilerda*, núm. 36, Lleida, 1976; pp. 77-79, doc. IV.

67. ACA, Cancelleria, pergs. Ramon Berenguer IV, perg. 11 sense data. Publicat per R. SAROBE, Op. Cit., pp. 216-218, doc. 108.

68. ACA, Cancelleria, pergs. Ramon Berenguer IV, núm. 306. Publicat per AAVV, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II...*, Op. Cit, vol. IV, pp. 1639-1641, doc. 1018.

el pacte, Lope s'hagué de lliurar com a hostatge davant de la cort del comte de Barcelona a Montpeller⁶⁹, més endavant es va veure obligat a pronunciar un jurament de fidelitat⁷⁰, i fins i tot a signar un interdicte contra el rei de Navarra⁷¹. Guillem, com a bisbe de Barcelona, és possible que jugués un paper destacat com a mediador entre Lope i Ramon, però el que si sabem és que ell estava com a testimoni en tots aquests actes.

Pel que fa a Castella cal recordar que passava per moments difícils: amb la mort d'Alfons VII (1157), el seu patrimoni es repartí entre els seus fills, quedant la corona de Castella en mans de Sanç III. Aquesta situació de debilitat obligà al nou governant a arraconar les disputes per Saragossa i Calataiud, veient-se obligat a pactar, amb el seu oncle, el comte de Barcelona⁷². Així Ramon Berenguer IV aconseguí que Sanç III reconegués al seu fill com hereu d'Aragó a canvi de vassallatge, i si aquest morís el regne restaria en mans del germà que pertoqués. En aquest pacte hi foren present Guillem de Torroja, i dos dels seus germans, Pere i Berenguer⁷³.

No podem negar que una activitat molt important del governant del segle XII és la concessió de cartes de poblament per incentivar l'ocupació dels territoris conquerits a l'Islam. Malgrat la conquesta de Tortosa i Lleida calia defensar el Camp de Tarragona i la seva població, com s'observa a la carta de poblament de Cambrils, de setembre de 1152, sent presents el bisbe de Barcelona, Ramon Berenguer IV, l'arquebisbe metropolità, el príncep Robert de Tarragona⁷⁴. Un any després, també amb la intenció d'incentivar la defensa i el poblament del territori entre el Penedès i Tortosa, Ramon Berenguer IV concedí carta de poblament als habitants de Siurana de Prades, acompanyat per Guillem Ramon de Montcada i per Guillem de Torroja⁷⁵.

Per acabar aquest apartat voldríem parlar d'aquells fragments documentals que palesen la relació personal que es donà entre Guillem de Torroja i Ramon Berenguer IV. El primer fa referència a la unió dinàstica d'Aragó i Catalunya, plasmat en el testament de 1152 de Peronella, on ens descriu les doloroses circumstàncies en les que el dictava: *ego, Peronella, regina Aragonensis, iacens et in partu laborans apud Barchinonam, concedo, dono et firmiter laudo infanti meo qui est ex utero meo...* Aquest testament és on llegà al seu fill tot el regne d'Aragó, sent Ramon Berenguer qui el tingui fins la seva mort, com a pare de la criatura. El més curiós és que el bisbe de Barcelona, fou escollit com a marmessor, entre d'altres prelats⁷⁶. També tenim un altre testimoni, que palesa el vincle d'amistat entre els dos magnats dins la carta que envià Ramon Berenguer a Guillem entre 1161 i 1162: *Raimundus, Dei gratia comes Barchinonensis, et princeps Aragonensis, uenerabili domino et dilectissimo karissimo amico suo G<uillelmo>, Dei ordinatione barchinonensium episcopo...*⁷⁷. De

69. ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, carp. 39, núm. 297. Publicat per AAVV, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II...*, Op. Cit., vol. IV; pp. 1605-1607, doc. 996.

70. ACA, Cancelleria, pergs. Ramon Berenguer IV, núm. 306. Publicat per Ib., vol. IV, pp. 1639-1641, doc. 1018.

71. ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, núm. 316. Publicat per Ib. vol. IV; pp. 1665-1666, doc. 1031.

72. Cf. AAVV. *Els primers...*, Op. Cit., p. 25-26.

73. També conegut per tractat de Serón de Nágima. ACA, Cancelleria, registre 1, f. 18. Publicat per P. de BO-FARULL, Op. Cit., vol. IV, pp. 202-203, doc. 73.

74. AHN, Clergat, carp. 1991, Cambrils, núm. 13. Publicat per J. M. FONT, *Cartas de Población y franquicia de Catalunya*, Madrid-Barcelona, 1969, pp. 143-144, doc. 91.

75. AHN, 2001, 20. Publicat per A. ALTISENT, Op. Cit. pp. 138-139, doc. 155.

76. ACA, Cancelleria, pergs. Ramon Berenguer IV, núm. 250. Publicat per AAVV, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II...*, Op. Cit. vol. IV, pp. 1543-1544, doc. 949.

77. ACA, Cancelleria, pergs. de Ramon Berenguer IV, carp. 41, núm. 20. Publicat per Ib., vol. IV, pp. 1764-1765, doc. 1099.

fet, el comte de Barcelona també l'escollí com a marmessor del seu testament i també com a viceregent durant la minoria de l'infant Alfons, juntament amb Guillem Ramon de Montcada: *ego Guillelmus, Dei gratia Barchinonensis episcopus, uices predicti comitis gerens, et ego Guillelmus Raimundi senescalc*⁷⁸. La relació entre bisbe i comte s'allargà fins i tot després de la mort d'aquest darrer, tal i com es demostrà amb

la participació de Guillem de Torroja al capdavant del consell de regència. De fet, el soloní assistí a l'adveració sacramental de Ramon Berenguer IV, juntament amb el seu germà, el bisbe Pere de Saragossa, i el seu nebot, Ramon II de Torroja⁷⁹. Posteriorment, quan Peronella reuní a tots els prohoms d'Aragó i Catalunya a Hosca per determinar els drets de l'infant Alfons, també hi estigué present, de fet creiem que fou un dels instigadors d'aquesta reunió, com a membre destacat de la cúria⁸⁰.

7. Guillem de Torroja a la cort d'Alfons I de Barcelona

Primer de tot volem aclarir el paper que tingué Guillem de Torroja dins el consell de regència durant la minoria d'Alfons I de Barcelona. En el testament de Ramon Berenguer IV, es determinà que Enric II Plantagenet, rei d'Anglaterra, fos el tutor de l'infant, però tot apunta que es tracta d'un càrrec honorífic pels interessos geopolítics que el Casal de Barcelona tenia a Occitània. A més del monarca anglès, l'hereu d'Aragó i Barcelona tenia un segon tutor, el seu oncle Ramon Berenguer III de Provença, que exercia de lloctinent a Provença amb el títol de comte. Els constants conflictes amb les comunes de Marsella i Niça i la família dels Baux el mantingué molt ocupat⁸¹. En el present apartat veurem com el bisbe, Guillem de Torroja, i el dapifer, Guillem Ramon de Montcada, eren els autèntics tutors del primer comte-rei, fins al punt que el nostre biografiat deixà de banda les seves tasques pastorals com a prelat, car la regència el mantingué ocupat fins al final dels seus dies. Ara bé, trobar-se a les altes esferes li permeté optar als beneficis dels alts càrrecs, com l'arquebisbat de Tarragona després de l'assassinat d'Hug de Cervelló, a mans dels partidaris de Guillem Aguiló, fill del príncep de Tarragona, Robert⁸².

El primer objectiu de Guillem de Torroja com a viceregent fou l'establiment de les cartes de poblament i la confirmació de privilegis, la gran majoria efectuats al regne d'Aragó. Era una manera d'assegurar el poder, car en moments de necessitat per la corona, viles i ciutats feien els possibles per obtenir beneficis fiscals i jurídics a canvi de la seva fidelitat o de finançament. Calia moure's amb rapidesa, i mantenir el status quo establert per Ramon Berenguer IV. Així el primer testimoni el trobem és la confirmació dels furs de Saragossa⁸³ i de Calataiud⁸⁴, en companyia de Pere de Torroja, bisbe de Saragossa i germà del viceregent. A terres de Lleida el consell de regència lliurà la torre de Moles a la vila homònima, sense cap mena de tributació⁸⁵. Una altra carta de població fou la de Montblanc, efectuada pels dos viceregents i acompanyats

78. Cartulari, 6, f. 3, doc. 4. Publicat per A. VIRGILI, Op. Cit., pp. 179-181, doc. 129.

79. ACA, Cancelleria, perg. d'Alfons I, núm. 1. Publicat per A. UDINA, *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*, Barcelona, 2001, pp. 103-106, doc. 13.

80. ACA, perg. d'Alfons I, registre I, fol. 10. Publicat per P. de BOFARULL, Op. Cit., vol. IV, doc. 166, pp. 391-393.

81. Per conèixer més sobre l'adveniment del Casal de Barcelona recomanem consultar M. AURELL, "L'expansió catalana en Provença au XIIe siècle", dins *La formació i expansió del feudalisme català. Actes de col·loqui organitzat pel Col·legi Universitat de Girona, 8-11 de gener de 1985*, 1986, pp. 175-195. AAVV., *Els primers comtes-reis*, Op. Cit., pp. 29-34, 67-78, 129-146.

82. AAVV., *Els primers comtes-reis*, Op. Cit., pp. 66.

83. Archivo Municipal de Zaragoza (AMZ), perg. núm. 7. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, *Alfonso II rey de Aragón, conde de Barcelona y marqués de Provenza. Documentos (1162-1196)*, Saragossa, 1995, pp. 33-34, doc. 1.

84. La referència arxivística no s'especifica cf. Ib., pp. 34-35, doc. 2.

85. Arxiu del Monestir Santjoanista de Valldoreix (AMS), perg. R. 19. Publicat per J. ALTURO, *Diplomatari*

del futur arquebisbe de Tarragona, el sagristà de Barcelona, Hug de Cervelló, on es dictà el trasllat de la població de Vilasalva al puig de Montblanc⁸⁶. El mateix mes confirmaren els privilegis de la ciutat de Barcelona⁸⁷ i de Vilanova de Prades⁸⁸.

L'esfera espiritual, molt gelosa dels seus drets i possessions, donada l'agressivitat de la noblesa laica, destaca en la confirmació de béns i privilegis. Es freqüent trobà al bisbe de Barcelona en actes relacionats amb monestirs, com la donació de Carcastillo a l'abat de l'Oliva⁸⁹, o bé la donació a Santa Maria de Cercastiel⁹⁰, la concessió de l'almúnia d'Alborge al convent de Salz⁹¹, la confirmació dels béns de la corona lliurats a Santa Maria de Somport⁹², el lliurament de la vila de Monroyo a Sant Vicenç de Roda a canvi del cap de Sant Valeri⁹³, la donació d'una pardina a Sant Pere el Vell d'Hosca⁹⁴, el permís per la construcció de *tabulas et pedrons*, cases i altres a Sant Pere de Besalú⁹⁵, i l'enfeudament de Sant Benet de Castres a canvi d'un cens anual⁹⁶. Però entre aquestes concessions, donacions i permisos també hi figura la fundació monacal del pare d'Alfons, Poblet, el qual demanà la presència del comte-rei, i del seu viceregent en dues ocasions, l'estiu de 1168 en un conflicte pel mas de les Avellanés⁹⁷, i pel maig de 1170 pels privilegis centrals del monestir, que era la prohibició de la violació dels béns de Poblet i la protecció dels seus monjos i ramats⁹⁸.

El consell de regència hagué de pactar amb la noblesa catalana i aragonesa, malgrat que aquesta darrera mancava de representació dins la cúria comtal i reial. A vegades els viceregents hagueren d'actuar amb certa contundència, com ara l'amenaça que d'expropiar tots els béns dels qui es neguessin a lliurar els castells en feu a Alfons I de Barcelona, declaració solemne que s'efectuà davant dels prohoms aragonesos i dels consells de Saragossa, Daroca, Calataiud, Hosa i Jaca⁹⁹, rebent poc després l'homenatge d'Udalgar pel castell de Millars¹⁰⁰. També es guanyaven la confiança i la fidelitat dels nobles amb la concessió de feus i batllies, com la de Sant Martí de Castellà a Pere de Riar¹⁰¹, la concessió d'un mas a Vimbodí a Bord de Ribera¹⁰², o bé l'enfeudament del castell de Rocacorva¹⁰³. Però entre tots aquests pactes, Guillem de Torroja tingué

d'Alguaire i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244, Barcelona, 1999, pp. 98-99, doc. 12.

86. AHN, Santa Maria de Poblet, carp. 2006, núm. 19. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 46-47, doc. 12.

87. Arxiu Capítular de Vic (ACV), c. 37, núm. 2: Privilegis i Estatuts, vol. II, doc. 37. Publicat per Ib., pp. 42-43, doc. 9.

88. AHN, Santa Maria Poblet, carp. 2006, núm. 18. Publicat per Ib., pp. 45-46, doc. 11.

89. Archivo General de Navarra (AGN), Ordres religioses, La Oliva, lligall DCMN, núm. 2. Publicat per Ib., pp. 51-53, doc. 17.

90. AHN, Sant Sepulcre de Calataiud, carp. 948, núm. 5. Publicat per Ib., pp. 54-55, doc. 19.

91. AHN, Còdexs, núm. 995 B, Privilegia Magna de Veruela, ff. 84-85, doc. 87. Publicat per Ib., pp. 63-64, doc. 26.

92. AHN, Santa Cristina de Somport, carp. 801, núm. 9. Publicat per Ib., pp. 117-119, doc. 73.

93. Publicat per Ib., pp. 160-162, doc. 99. Cf. S. PUIG, Op. Cit., pp. 166.

94. Archivo Municipal de Huesca (AMH), Documents reials, núm. 18. Publicat per Ib., pp. 162-163, doc. 100.

95. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 44, núm. 104. Publicat per Ib., pp. 167-168, doc. 105.

96. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 44, núm. 106. Publicat per Ib., pp. 171-172, doc. 108.

97. AHN, 2012, 14. Publicat per A. ALTISENT, Op. Cit., pp. 256-257, doc. 334.

98. AHN, 2014, 9bis= Segells, caixa 15, núm. 13. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 145-147, doc. 89.

99. ACA, Butlles Pontificies, lligall II, núm. 6. Publicat per P. KEHR, *Papsturkunden in Katalanien*, Op. Cit., pp. 89.

100. ACA, Cancelleria, registre núm. 1, Liber Feudorum maior, doc. 263. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 79-80, doc. 42.

101. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 42, núm. 25. Publicat per Ib., pp. 64-65, doc. 27.

102. AHN, 2011, 15. Publicat per Ib., pp. 80-81, doc. 43.

103. ACA, Real Patrimonio, clase 1a, Liber instrumentorum de Feudis, vol. III, ff. 71v-72v. Publicat per Ib., pp. 96-97, doc. 57.

cura de les relacions amb Aragó i amb els seus dos magnats més importants: Pere de Torroja, bisbe de Saragossa, i Blasco Romeu, majordom de la cort¹⁰⁴. Com ja hem vist en el capítol anterior la controvertida figura de Berenguer Reverter estava present en la cúria, pels vincles amb el vescomtat de Barcelona. Però el noble es dedicava a dilapidar la seva herència, empenyorant castells i terres. Un bon exemple és el deute que contragué amb Alfons I de Barcelona de mil cinc-cents morabatins d'or a canvi d'algunes possessions i potestats¹⁰⁵.

Les relacions amb el Temple durant la minoria d'Alfons I de Barcelona foren ben estretes, car entre els membres del consell de regència es trobava el germà de Guillem, Arnau de Torroja, mestre templer a Provença i a Hispània. Després de la mort de Ramon Berenguer IV, es dugué a terme la confirmació de les possessions que l'ordre rebé després de la conquesta de Tortosa i Lleida¹⁰⁶. Trobem també d'altres documents: prèstecs sol·licitats al Temple, com els mil cent morabatins a canvi de l'empenyorament d'uns molins a Barcelona¹⁰⁷, mil dos-cents morabatins a canvi de drets fiscals a Ascó i Lleida¹⁰⁸, cinc mil morabatins demanats a Arnau de Torroja a canvi de l'empenyorament dels castells d'Ascó, Soró, Ribaroja¹⁰⁹. Segurament la necessitat de diners estava relacionada amb la imposició del Casal de Barcelona a Provença, car els deutes s'estableixen al voltant de 1167, data que corresponen a l'ofensiva que llançaren després de la mort de Ramon Berenguer III de Provença per tal de mantenir la seva hegemonia¹¹⁰. Calia tot i això empenyorar castells i possessions a favor d'una institució poderosa com ho era el Temple? Sí, la situació requeria de grans ingressos, car les comunicacions eren difícils i calia obrar amb rapidesa, i l'única via era pagar els ajuts necessaris, com ara l'assistència de narbonesos, la manutenció de la flota genovesa, i la col·laboració de l'agressiva noblesa local encapçalada pels Baux. Sort que en aquells moments difícils estava al costat de Guillem de Torroja el comte de Montpeller, el qual tenia un ampli marge d'operacions gràcies a la prosperitat dels seus mercaders¹¹¹. Ara bé, no fou un auxili desinteressant, car Guillem VII de Montpeller i el bisbe de Barcelona, assistit pel seu germà templer i per Guillem Ramon de Montcada, pactaren els diferents crèdits establerts des de l'adveniment de l'infant al tron¹¹². De fet, guardem un homenatge en aquestes dates, on el comte Hug de Rasés es posicionava a favor del Casal de Barcelona lliurant-li la meitat del Carladés¹¹³. Pel que fa als empenyoraments al voltant de 1170, pels quals es reberen fins a cinc mil morabatins, correspon a les campanyes militars que s'efectuaren al baix Aragó¹¹⁴. Això contradiu als pactes que es dugueren a terme amb el rei Llop de València i Múrcia, el qual es declarà feudatari del monarca aragonès, fent-li efectiu diverses pàries a canvi de dos anys de pau, pau que es trencà a partir de la mort

104. Archivo de la Catedral de la Seo de Zaragoza (ALS) Cartulario pequeño, f. 18. Publicat per Ib., pp. 112-113, doc. 68.

105. ACA, Cancelleria., pergs. Alfons I, 60. Publicat per J. E. RUIZ-DOMÈNEC, *Quan els vescomtes de Barcelona eren*, Barcelona, 2006, pp. 493-494, doc. 193.

106. AHN, Còdexs, núm. 595 B, Cartulari d'Amposta, ff. 34r-34v, doc. 94. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 41-42, doc. 8.

107. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 42, núm. 13. Publicat per Ib., pp. 53-54, doc. 18. Cf. annex núm. 119. Per conèixer més sobre l'activitat financera dels templers cf. J. M. SANS, *Els templers catalans de la Rosa Creu*, Barcelona, 1996, pp. 183-189.

108. ACA, SJJ, arm. 11, perg. 648. Publicat per R. SAROBE, Op. Cit., pp. 291-290, doc. 172.

109. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 43, núm. 67. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 104-106, doc. 63.

110. AAVV., *Els primers comtes-reis*, Op. Cit., pp. 69-70.

111. M. AURELL, Op. Cit., 179-180.

112. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 44, núm. 105. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 169-171, doc. 107.

113. Ib., pp. 82-83, doc. 44.

114. Els escenaris de les campanyes foren el Matarranya, la ribera d'Algaz, Casp, la Canalada fins a Albarrací. Cf. AAVV., *Els primers comtes-reis*, Op. Cit., pp. 80-81. F. X. HERNÁNDEZ, Op. Cit., p. 47.

del senyor de la Taifa (1172)¹¹⁵. Per aquelles dates semblava que la frontera s'anava diluint, fins al punt de veure possible la conquesta de les fortaleses musulmanes de Xivert i Orpesa, les quals foren concedides al Temple en cas que es prenguessin¹¹⁶. Però els deutes eren enormes i calia cercar més ingressos, fins al punt de demanar crèdit al batlle sarraí de Lleida, Jafia, concedint-li més endavant dos lliures de xai per setmana per tota la seva vida¹¹⁷. També demanaven crèdit a l'Església, concretament trenta-tres marcs de plata de la diòcesi de Vic a canvi dels drets de la quèstia de Moià, efectuat per Guillem de Torroja, ja arquebisbe de Tarragona, en representació de l'Alfons¹¹⁸.

Malgrat la presència constant i fortament establerta del Temple a Catalunya i Aragó, el consell de regència no renuncià a les relacions amb les altres ordres, com la dels santjoanistes, els quals reberen la confirmació dels privilegis que havien rebut fins a la tardor de 1169¹¹⁹, o els vincles amb els hospitalers, els quals reberen nombroses donacions territorials i jurisdiccionals¹²⁰.

Com hem vist fins ara, l'autonomia del bisbe de Barcelona, pel que fa al seu càrrec de viceregent del comte-rei, era molt gran i les relacions amb altres regnes ho demostren. Un clar exemple és el pacte entre Ferran II de Lleó i Alfons I de Barcelona, pocs dies després de la mort de Ramon Berenguer IV, on s'establí el repartiment i destrucció de Navarra. És possible que els dos monarques en minoria no assistissin en el tractat, d'aquí l'àmplia representació de magnats lleonesos, aragonesos i catalans, com ara Bernat de Tort i Pere de Torroja¹²¹.

Quan Alfons assoleix la majoria d'edat, tornem a trobar a Guillem de Torroja en un acte de diplomàcia. Quan el rei tornà de Llenguadoc, a finals de 1173, anà directament a Saragossa, on l'esperava Sança de Castella, la seva promesa des del tractat de Lleida. De fet, hom creu que la decisió de respectar els antics pactes amb Castella fou fruit de la influència de l'alferes Gonzalbo Campillo¹²². Respecte a això hem de dir que l'acció segurament fou secundada per la cúria comtal, amb la intervenció de Guillem, arquebisbe metropolità, i els seus dos germans, Arnau i Pere, ja que els trobem en els esposalles entre Alfons i Sança, on es lliura en penyora gran nombre de Castells i viles a Aragó i Catalunya, entre les quals s'hi compta Tarragona¹²³. Mesos més tards, Guillem ja no podria tornar assistir al jove monarca amb els seus consells, car la mort li arribà el 7 de març de 1174.

8. Guillem de Torroja a la seu metropolitana de Tarragona

A continuació parlarem de l'adveniment de Guillem de Torroja a la mitra tarragonina. L'arribada del solsoní a l'arquebisbat fou després d'un procés dolorós i tràgic. Alguns especialistes recalquen que l'assassinat

115. Ib., pp. 81-82.

116. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 43, núm. 72. Publicat per R. SAROBE, Op. Cit., pp. 328-330, doc. 205.

117. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 43, núm. 58 i 75. Publicats respectivament per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 88-89, doc. 51 i pp. 125-126, doc. 77.

118. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 44, núm. 126. Publicat per Ib., pp. 169-171, doc. 119.

119. AHN, Còdexs, núm. 649 B, Cartulari magne de Sant Joan de Jerusalem, p. 123, doc. 134. Publicat per Ib., pp. 113-115, doc. 70.

120. ACA, SJJ, pergs. de Gardeny, núm. 665. Publicat per J. ALTURO, *Diplomatari d'Alguaire...*, Op. Cit., pp. 109-111, doc. 20.

121. ACA, Cancelleria, pergs. d'Alfons I, carp. 42, núm. 2. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 36-38, doc. 4.

122. F. VENTURA, Op. Cit., p. 158.

123. J. M. FONT, Op. Cit., pp. 206-207, doc. Cf. AAVV., *Els primers comtes-reis*, Op. Cit., p. 82.

de l'arquebisbe Hug de Cervelló en mans dels Aguiló de Tarragona, o de la mort violenta de l'arquebisbe Berenguer de Vilademuls (1174-1194), es comparable a l'homicidi de Thomas Becket. Imaginem amb facilitat el quadre: un clergue i un laic es disputen drets i terres d'un territori comú, la tensió derivada d'acords infructuosos porta al desencadenament de la violència. Ara bé, sota el conflicte s'amaga quelcom més, un fenomen generalitzat per l'occident europeu: l'oposició entre els monarques, legítimats per l'Església, i la noblesa¹²⁴.

Però abans de descriure l'adveniment de Guillem a l'arquebisbat cal donar quatre apunts sobre la repoblació de Tarragona. El Camp de Tarragona s'incorporà al comtat de Barcelona durant la primera meitat del segle XII, iniciativa de Ramon Berenguer III, el bisbe de Barcelona Oleguer i el cavaller normand, Robert. Aquest darrer era un dels combatents de les tropes d'Alfons el Bataller, al qui el bisbe li traspassà la feixuga tasca del repoblament del territori i la seva defensa el 14 de març de 1129, atorgant-li a més el títol de príncep de la ciutat, sempre que es mantingués vassall de l'Església¹²⁵. La situació era preocupant fins al punt que el príncep hagué d'anar a cercar l'ajut d'italians i francesos per tal de rebutjar les incursions constants dels sarraïns. Però les tornes canviaren amb la conquesta de Tortosa i de tot el Baix Ebre, promocionant així el territori tarragoní.

Des de la mort d'Oleguer, el caràcter de Robert de mica en mica anava cap a l'autoritarisme, la intransigència i l'hostilitat vers la mitra i el comte barcelonès, reclamant poc després d'haver caigut Tortosa els seus drets i potestats¹²⁶. Aconseguí Robert una confirmació del seu poder, molt semblant a la que es signà el 1129, però recalcant la subjecció del príncep al bisbe, el condomini i l'exercici conjunt de la justícia.

Els conflictes entre l'arquebisbe i el normand es posaren de manifest ben aviat. L'espurna que encengué la flama fou la invasió de competències, concretament referent a la justícia. Robert renuncià en una carta, tot i això, assegurava fou enganyat. De fet, en aquest plet estava present Guillem de Torroja com a jutge, juntament amb altres prelats¹²⁷. Aquests drets en disputa foren concedits per l'arquebisbe a Ramon Berenguer IV, amb la finalitat de repoblar i defensar les contrades, exactament les mateixes tasques que feia el normand. D'aquesta manera el comte de Barcelona prometé fidelitat com a feudetari del prelat, repartint-se la meitat dels drets, rendes i jurisdiccions. La pressió que exerciren els dos magnats damunt de Robert, l'obligà a renunciar als dos terços de la ciutat, rebent-los després en forma de feu¹²⁸.

Pels vols de 1154 morí Robert i la situació es tornà insostenible quan Agnès, la muller del difunt, i Guillem d'Aguiló, el seu fill, reclamaren amb més insistència els drets que havien perdut, primer en un judici de 1163 i un segon de 1168¹²⁹. El primer judici, on també hi assistí Guillem de Torroja, consistí en la negativa de la muller del difunt i del seu fill a renunciar als dos terços de la ciutat, i la resposta dels bisbes dient que ja en van renunciar el 1153, quan Robert i Agnès assistiren a Santa Maria del Mar, on donaren al comte

124. T. Bisson recalca el paper cabdal de Guillem de Torroja dins la recuperació de la Pau i treva i de la lluita contra una noblesa que encara es mostrava violenta i agressiva contra els béns dominicals i la pagesia. Cf. T. BISSON, *The Crisis of the Twelfth Century. Power, Lordship, and the Origins of European Government*, Princeton University Press, 2009. [Traducció castellana de T. Fernández i B. Eguibar, Barcelona, 2010], pp. 260-277.

125. Cf. J. M. FONT, Op. Cit., vol. I, doc. 51, vol. II, pp. 722-723.

126. Cf. J. M. FONT, Op. Cit., vol. I, doc. 66.

127. AAVV, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II...*, Op. Cit., vol. III, pp. 1508-1511, doc. 940. També cf. de J. M. FONT, Op. Cit., vol. II, p. 725; i S. PUIG, Op. Cit., p. 165.

128. J. VILLANUEVA, *Viaje literario por las iglesias de España*, vol. XIX, docs. XVI i XXIV. Citació de J. M. FONT, Op. Cit., vol. II, p. 726.

129. Ib., pp. 726-727. Cf. S. PUIG, Op. Cit., pp. 166-167.

i al bisbe de Barcelona una pedra que simbolitzava la potestat que tenien a la ciutat¹³⁰. La darrera disputa protagonitzada per Guillem d'Aguiló i Hug de Cervelló, arquebisbe de Tarragona, on Guillem de Torroja i el seu germà Pere feren de jutges, semblà que portava a la pacificació, però el cert és que el fill de Robert moria assassinat el mateix any. Els germans i la mare de l'assassinat reclamaven venjança ja que creien que foren els sicaris d'Hug els qui li clavaren les coltellades pels carrerons de Tortosa. El 17 d'abril de 1171 l'arquebisbe era ferit mortalment, alhora que els germans de Guillem d'Aguiló, Berenguer i Robert, es refugiaren a Mallorca, des d'on confessaren a Alfons I el seu crim en una carta¹³¹.

Les reaccions no tardaren a arribar, Alexandre III, envià una carta a tots els bisbats dependents de Tarragona on excomunicava els assassins d'Hug de Cervelló i ordenava la reunió a la seu metropolitana per tal d'escollir nou arquebisbe¹³². El successor a la mitra fou Guillem de Torroja, que com a primera tasca ordenà la denúncia i excomunió dels assassins i la confiscació dels seus béns, tal com ordenava la butlla papal¹³³.

Després d'aquest trànsit Guillem es posà a treballar. El 14 d'octubre del mateix any, trobem al nou arquebisbe acordant les dècimes i la tasca de Siurana i Barberà amb el rei Alfons¹³⁴. Però aquest no fou l'únic acord que hagué d'arribar amb el monarca sobre uns drets jurisdiccionals, també tingueren controvèrsia per la tasca de la ciutat de Tarragona, amb la mediació i consell d'Arnau de Torroja. Així aconseguí resoldre-ho finalment l'estiu de 1173, quan el comte-rei li confirmà l'església de Tarragona amb tots els seus termes i pertinences, estan present el seu nebot, Ramon II de Torroja¹³⁵. Per aquelles dates també establir una partida de terra del Codony, a favor de Berenguer Desprats i de la seva muller, Dolça, amb la finalitat que la repoblessin sota el domini directe de la mitra¹³⁶. A finals d'any el trobem confirmant la donació que va fer Ramon Berenguer IV a Ramon Gavallda de l'Alforja, reservant-se la dominicatura de la seva vila i els drets eclesiàstics i castrals¹³⁷.

Al final dels seus dies, Guillem tornà a la ciutat on va ésser bisbe, en motiu de la fundació del benefici de Sant Andreu de Palomar a iniciativa de Bernat de Pujalt i amb el consentiment del successor de Guillem, Bernat de Berga¹³⁸.

Cal destacar les relacions que mantingué el solsoní amb Poblet durant el seu arquebisbat. L'estiu del 1172, estigué present en la donació de la Vimbodí que efectuà Alfons I a Poblet, excepte els drets de la seu tarragonina. El prelat estigué present en una donació d'un mas tortosí a Poblet feta per Guillem de Cervera, que tenia Ramon de Copons, batlle de Ramon Berenguer IV i que participà en el setge de 1148, afegint a

130. J. VILLANUEVA, Op. Cit., vol. XV, apèndix XXXIV i XXXV, pp. 94 i 297, vol. XV, apèndix LII, p. 307. Citació de S. PUIG, Op. Cit., p. 167.

131. J. VILLANUEVA, Op. Cit., vol. XIX, pp. 265, doc. XVIII. Citació de S. PUIG, Op. Cit., p. 168.

132. P. de MARCA, *Marca Hispanica*, Barcelona, Editorial Base (C.E.L.C.), Barcelona, 1998, pp. 1353-1354, doc. CCCCLVI. Cf. Citació de S. PUIG, Op. Cit., p. 168.

133. J. VILLANUEVA, Op. Cit., vol. XIX, pp. 289, doc. XXIX. Citació de S. PUIG, Op. Cit., p. 168.

134. Arxiu de la Catedral de Tarragona (ACT), Còdex núm. 4, lletra D, f. 9v. Publicat per A. I. SÁNCHEZ, Op. Cit., pp. 169-171, doc. 107.

135. ACT, sense registre. Publicat per Ib., pp. 225-226, doc. 150.

136. El Codony és un llogarret situat actualment dins el municipi de la Pobra de Mafumet. Cf. J. BLANCH, *Arxiepiscopologi de la Santa Església metropolitana i primada de Tarragona*, a cura de J. Icart, Tarragona, dins *Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV*, 1985, vol. I, p. 110.

137. Conservem la referència arxivística, però l'original està perdut: AAT, Llibre Blanch, f. 75. Publicat per J. M. FONT, Op. Cit., pp. 206-207, doc. 146.

138. ACB, 1-2-57. Cf. Annex doc. 10.

més tot el que tenia en el terme de Banyeres, inclòs el castell de *Squenarossa*¹³⁹. Més endavant fou el mateix Guillem qui donà al monestir una volta de les ruïnes romanes de la ciutat, al costat de la muralla, coneguda com església de Sant Pere¹⁴⁰, sent present vint dies després en una donació d'unes cases i obradors a Lleida que rebé el cenobi de Guerau de Jorba i la seva esposa, Saurina¹⁴¹. Aquest és l'últim document on constatem la presència de Guillem.

Però no podem oblidar l'actuació clau que tingué el nostre biografiat en l'elaboració de la constitució de Pau i Treva de 1174: *super hoc tractatu et deliberacione cum venerabili viro Willelmo, Terrachone archiepiscopo, Apostolice Sedis legato*¹⁴². Aquest document demostra quina era la voluntat que havia insuflat Guillem en l'esperit d'Alfons, la concòrdia entre laics i clergues i la mediació del monarca, la consolidació de la nova confederació catalano-aragonesa mitjançant el consens i el reconeixement d'un problema: una noblesa que defensava agressivament els seus drets i manllevava amb violència el dels altres. Però el nostre biografiat morí pocs mesos després, i aquest projecte, quedà a mig camí, només paraules i no fets.

A la dreta del presbiteri de la catedral de Tarragona trobem l'ossari de Guillem de Torroja, penjat ben amunt, cosa que en dificulta la lectura de la inscripció però l'estudiós per excel·lència de la seu metropolitana E. Morera la va transcriure, proporcionant-nos la data de la seva mort: el 7 de març de 1174¹⁴³.

Malgrat passar a millor vida, Guillem de Torroja continuà essent esmentat en la documentació posterior. Apareix citat com a jutge en litigis que es mantingueren sense resolució, com el de maig de 1175, on Pere Ramon Bernat es disputava la tercera part de Torregrossa amb el prior de Sant Ruf de Lleida¹⁴⁴. També se'l cita en les consagracions d'esglésies, com la de Sant Andreu de Palomar, on es recorda l'honor que tingué el fundador del benefici, Bernat de Pujalt, pel nostre arquebisbe¹⁴⁵. El darrer document on el trobem citat és en la concòrdia entre Berenguer de Vilademuls, el prelat metropolità i l'abat Hug de Santes Creus, catorze anys després de la seva mort¹⁴⁶.

Annex

1

1143, novembre, 6

Adveració sacramental de testament del difunt Arnau, bisbe de Barcelona, dictat a Roma durant la peregrinació a Jerusalem, mort el mes de març del mateix any.

139. AHN, Poblet, Carp. 2021, doc. 1. Publicat per A. ALTISENT, Op. Cit., p. 364, doc. 488.

140. AHN, 2020, 17. Publicat per Ib., pp. 361-362, doc. 484.

141. AHN, 2020, 19. Publicat per Ib., pp. 363-364, doc. 487.

142. G. GONZALVO, *Les constitucions de Pau i Treva de Catalunya (segles XI-XIII)*, dins de *Textos jurídics catalans. Lleis i costums*, vol. 11/3, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1994, pp. 74-82, doc. 15.

143. E. MORERA, *Memoria o descripción histórico-artística de la Santa Iglesia Catedral de Tarragona: desde su fundación hasta nuestros días*, Tarragona, 1904, p. 49.

144. ACA, SJJ, arm. 11, perg. 2.140B. Publicat per R. SAROBE, Op. Cit., pp. 410-411, doc. 269.

145. ACB, Liber Antiquitatum I, f. 208, doc. 560. Publicat per R. ORDEIG, Op. Cit., vol. III 2a part, Op. Cit., pp. 230-233, doc. 415.

146. AHN, Santes Creus, perg. 132. J. PAPELL, Op. Cit., pp. 238-440, doc. 307.

[A]: Original perdut.

B*: ACB, Liber Antiquitatum I, f. 237, doc. 642.

Regest: J. MAS, *Notes històriques...*, pp. 78.

Testamentum Arnallis episcopi Barchinonensis qui dimisit canonice uineam et campum et alia¹⁴⁷.

Hec¹⁴⁸ est sacramentalis conditio ac legalis publicatio ultime uoluntatis condam uiri defuncti, Arnalli Barchinonensis episcopi, nomine cuius ordo coram sacerdote et iudice, Guillemo, legaliter actus est unde nos Guillelmus Bermundi leuita et Gaucefredus de Faro, testes et iuratores sumus. Testificamus namque iurando per Deum uiuum et uerum et per altare Sancti Felicis martiris quod est constructum in ecclesia bonorum martirum iusti et pastoris, infra menia urbis Barchinone, supra cuius sacrosanctum altare has condiciones manibus propriis iuramus quia nos uidimus et audiuius et rogati ad ipso conditore extitimus quem iamdictus testator cupiens pergere Iherosilemam fecit suum testamentum in quo elegit manumissores suos: Berengarium Ermengaudi, et Guillelmum Bermundi, et Gaucefredum de Fare quibus karitatiue precepit ut si mori cum continget sicut et fecit ante quam aliud testamentum facent, plena/riam/ potestatem habuissent distribuendi omnes facultates suas sicut eis in suo iniunxit. Primum namque concessit Domino Deo et canonice Sancte Crucis Sancteque Eulalie uineam suam quam plantauerat in alodio Sancte Crucis Sancteque Eulalie et in sua compra; que uinea est iuxta mansum de Prouincialibus, et suum campum quem habebat iusta regum comitalem, supra uiam publicam in quo hedificauerat furnum de Calce; et uineam quam habebat plantatam apud Granatam, cum illo campo qui fuit Fulconis Guiriberti, quem emerat a comite huic donationi addidit ferragenale quod adquisierat et emerat ab Arberto de Lizano et Petro, eius fratre, prope mansum Guillelmi Suniarii in Prouincialibus. Concessit altari Sancte Eulalie, in omni suo alodio, de Orta et Romaneto, sextarium I olei annuatim de quo arderet unam lampadam¹⁴⁹ ante corpus beate Eulalie iugitur ad mesuram uidelicet de Orta. Concessit iterum Sancti Cruci et Sancte Eulalie, in suis mobilibus et uasculis, maioribus et minoribus, L morabatinos de quibus emeretur alodium ad illuminandam unam lampadam, et suos libros qui in eadem ecclesia erant bibliotecam quam fecerat scribere et alios. Concessit Hospitali Iherosolimitano suum mansum de Prouincialibus ab ipsis fundamentis edificauerat simul cum ecclesia Sancti Nicholai que uitus est simulque cum compris quas fecerat a Berengario Bernardi de Cabannis et ab Arnallo Bonefilii propter ipsum ferragenal quem habuit de Arberto de Lizano et eius fratre. Ea conditione ut eundem mansum sicut supra comprehenderat teneret et haberet Poncius, frater suus, in omni uita sua et persoluis. Si annuatim de omnibus fructibus qui inde exissent tascham Hospitali sine contrarietate. Et post eius obitum libere et quiete et absque ullo retentu reuerteretur predictus mansus integritate predicto Hospitali, iure perpetuo possidendus et habendus. Concessit cenobio Sancti Cucuphatis campum quem emit de filiabus Arnalli Gonterii et de Raimundo Petri Gerunde, qui est in Prouincialibus, et unum par bouum et equas IIII quas erant apud Riuumpullum. Item concessit cenobio Sancti Petri Puellarum ipsam terciam partem pariliatam quam emerat de Arberto de Lizano. Et dimisit prelibate chanonice L morabatinos quos habebat per suum pignus in prefata pariliata de Lizano, et mandauit ut de illis L morabatinos emeretur alodium de quo annuatim fieret suum aniuersarium. Insuper etiam addidit iamdicto cenobio beati Petri par unum bouum et equas II quas erant apud Riuumpullum. Concessit cenobio Sancte Marie de Riuopullo duas equas. Concessit omnibus presbiteris totius episcopatus singulis, singulas emeras ordi de suo sementerio et diachonibus singulas migeras. Concessit cenobio Sancti Laurentii de Monte equam I, suum alodium de Orta et de Romaneto cum omnibus in se habentibus potest supradictam lampadam Sancte Crucis Sancteque Eulalie. Concessit inter Poncium, fratrem

147. *Rúbrica*.

148. *H caplletra*.

149. *lampada en el text*.

suum, et Berengarium de Terrachona, et quisquis illorum obisset sine legitimo infante ille qui superstes fuisse haberet predictum alodium. Concessit eisdem fratribus suis, Poncio, et Berengario domos suas de Barchinona, cum ipsa parte chanonice ut tenerent eas et haberent in omni uita sua de quibus persoluerent, annuatim prefate chanonice per censum quartum I olei in capite ieiunii et post illorum amborum obitum reuerterentur predictae chanonice sine ullo obstaculo. Alias suas domos quas emit de Gerallo concessit Sancte Marie Solsonae sicut ei eas iam donauerat per cartam donationis. Concessit Poncio, fratre suo, equas III et si ipse obiret sine prole legitima haberet eas Berengarius, frater suus. Et dimisit predicto Berengario suum pullum quem ipse tenebat, et suum mulum. Concessit Gaucefredo de Fare duas equas quas Burrullus de Prouincialibus habebat secundum, et unam aliam equam cum suo fructo quam cum Petro Capum Scole habebat ad medium, suum uidelicet directum Poncio Aurenciane. Concessit unam equam quam habebat ad balneum Oscham ad medium. Dimisit nepotibus suis, Bernardo et Raimundo, quos nutrierat singulos pullinos qui exissent de suis equabus, et XXX morabatinos qui exissent de suo cauallio quem tenebat Gaucefredus de Fare. Concessit Guillelmo Bermundi duas equas quas habebat cum Petro Berengarii de Magriniano ad medium, suum directum. Aliud nutrimentum non supratextatum quod de suis equabus exisset donasset sui manumissores pro animam suam sicut melius uidissent. Concessit altari Sancti Nicolai quod est in ecclesia Barchinone, domos suas, cum edificio quas habebat, infra muros Barchinone, illas uidelicet quas emit de Ianto, hebreo, quas uero domos tenuisset unus presbiter qui in eodem altari assidue cantasset missas pro anima sua et fidelium defunctorum. Omnia uascula sua de Prouincialibus, maiora et minora, et uniuersa utensilia que ibi erant concessit Poncio, fratri suo, ut haberet ea in uita sua, et post eius obitum reuerterentur prelibato Hospitali sine contrarietate. Hoc totum ita ordinauit predictus testator in suo testamento XI kalendas ianuarii, anno VI regni Lodoyci Iunioris, et post obitum suum sic stare mandauit deinde uadens uersus Iherusalem apud Romam discessit ab hoc saeculo in mense marci, anno prescripto, prefixi regis immutata hac uoluntate nobis scientibus.

Actum est hoc sacramentum VIII idus nouembris, anno VII regni prefati regis.

S+ Guillelmi, leuite. S+ Gaucefredi de Faro huius reitestes et iuratores. S+ Berengarii, leuite. S+num Giralli, leuite, nos qui huic sacramento presentes ad fuimus. Sig+num Erberti, leuite. S+ Guillelmi, sacerdotis ac iudicis.

S+num Petri, presbiteri, qui hoc scripsit die et anno quo supra.

2

1144, febrer, 10

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, estableix a favor de Pere Miró de Figuera i la seva dona Arsenda dues peces de terra, que anteriorment ja tenien i que estan situades en el comtat de Barcelona, en el territori del Penedès, dins de la parròquia de Sant Cristòfol de la Granada, en l'indret anomenat Caneroles. A canvi hauran de fer efectiu el cens anual d'un sester de gra, segons les mesures de la Granada.

[A]: Original perdut.

B: ACB, Liber Antiquitatum IV, f. 124, doc. 322.

Regest: J. MAS, *Notes històriques...*, p. 80.

Stabilimentum honoris de Canerolis per censum I sextarium frumenti puri, apud Granatam in Penedes¹⁵⁰. Sit¹⁵¹ notum cunctis quod ego, Guillelmus, Dei dispositione Barchinonensis sedis episcopus, una cum conuentu eiusdem mihi commisso, damus tibi, Petro Mironis de Figera, et uxori tue, Arssendi, et uestre progeniei atque posteritati, ad seruitium nostre canonice ad meliorandum et bene laborandum, et in sana pace possidendum, pecias duas terre que simul se tenent, quas largatione fidelium nostra canonica habet in comitatum¹⁵² Barchinonensi, in territorio Penitensi, in parrochia Sancti Christofori de ipsa Granata, in loco uocitato Caneroles. Quantum in predicto loco, qui dicitur Caneroles, uostra canonica modo habet uel habere debet totum, cum ingressibus et egressibus suis, integriter, ad meliorandum in sana pace teneatis, et possideatis, et expletetis, secure et quiete, uos et progenies uestra atque posteritas, unum¹⁵³ post alium indiuisibiliter. Et per censum nostri prefati alodii annuatim in kalendis augusti tribuatis nostre canonice unum sextarium nitidi frumenti, ad mesuram Granate, apportatum nostre canonice in Barchinona, cum uestris bestiis, cum uestra missione. Atque ibi alium seniores non proclametis nec faciatis nisi tam nos uel nostros successores. Si quis hoc disrumpere presumpserit, in dupplo componat ea quem infringere temptauerit, et insuper hoc scriptum omni tempore maneat firmum.

Actum est hoc III idus febrerii, anno VII regni Ledoici Iunioris.

Ego Guillelmus, gratia Dei Barchinonensis episcopus confirmo †. Petrus, sacrista SS. atque leuita. Sig+ Petri Barchinonensis, archileuite. + Ermengaudi, subdiachoni. S+ Bertrandi, subdiachoni S+ Petri, primiceri. S+ Geralli, leuite. S+ Berengarii, leuite. S+ Guillelmi, leuite. S+ Poncii, leuite. S+ Ademari, presbiteri. S+ Berengarii de Terrachia.

S+ Petri, presbiteri hoc scripsit die et anno quo supra.

3

1144, març, 20. Capítol de la Catedral de Barcelona

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, enfeuda a Arnau de Ribes els castells de Ribes i Sitges, com a representant de les esglésies de la Catedral de Barcelona, a Arnau de Ribes els tindrà mentre visqui i en la seva mort els rebran els seus fills legítims, després tornaran a les mans del bisbe. En cas que sigui dona només en rebrà un. Per aquest enfeudament Arnau de Ribes lliura dos masos, un en cada castell, i confirma les possessions que té pel bisbe a l'anomenat "Circulo", que anteriorment havia ostentat Dalmau, batlle del bisbe. Signa entre els testimonis Berenguer de Torroja.

[A]: Original perdut.

B*: ACB, Liber Antiquitatum IV, f. 162, doc. 381.

Regest: J. MAS, *Notes historiques...*, pp. 82-83.

Arnaldus de Ripis diffinium sedi castra de Ripis et Cigis post obitum filiorum suorum et dederi II mansos¹⁵⁴.

Pateat¹⁵⁵ cunctis sicut uolentibus quod ego Arnaldus de Ripis, recognosco et auctorizo castrum de Ripis et castrum de Cigis, cum eorum terminis et pertinenciis, et adiacenciis, et cum omni illorum honore, esse

150. *Rúbrica*.

151. *S caplletra*.

152. *comitatu en el text*.

153. *unus en el text*.

154. *Rúbrica*.

155. *P caplletra*.

proprium alodium et propii iure Barchinonensis ecclesie Sancte Crucis Sancteque Eulalie, qua propter ego iamdictos Arnallus diffinio, euacuo, et pacifico prenominata castra cum omni illorum honore et terminis, et pertinentiis, Deo et predictae ecclesie et tibi, Guillelmo eiusdem sedis episcopo, sine engan et sine ullo malo ingenio pro quibus castris et honore sum ego Arnaldus homo de te Gillelmo episcopo manibus propriis comendatus. Et accipio eadem castra cum honore per manum tuam, ad habendum et tenendum in uita meam. Post obitum uero meum si filium legitimum uel filiam superstitem, non habuero prenominata castra cum omni illorum honore, solide et libere, in sana pace, reuertantur prefate sedi et episcopo, sine ulla inquietudine, sicut suum proprium alodium, et ipsis castlani cum ipsis castris attendant ad episcopum prefate sedis. Si autem filium legitimum superstitem habuero sit clericus prefate sedis et homo eiusdem sedis episcopi manibus propriis, et accipiat prelibata castra cum illorum honorem¹⁵⁶ per manum episcopi prelocute sedis, et habeat et teneat ea in uita sua, et post illius discessum predicta omnia sine ulla diminutione, solide et libere, reuertantur sepe dicte sedi, sicut suum proprium alodium. Si uero filius legitimus superstes monachus defunt et filiam legitimam superstitem habuero, post obitum nostrum, unum de prenominationis castris, cum illius terminis et honore, solide et quiete, reuertatur sedi predictae, et aliud castrum cum ipius honore, accipiat ipsa filia mea, et per manum episcopi, et sit inde sua femina manibus propriis comendata, et habeat et teneat eum in uita sua, et post obitum illius, ipsum castrum quod ipsa tenuit solide et libere, cum illius honore, sine ulla diminutione, reuertatur predictae sedi et episcopo, sicut suum proprium alodium. Et in hoc diffinitionis siue euacuationis ac conuenientie scripturam plenariam firmitatem in perpetuum obtineat dono tibi, Guillelmo episcopo, per tenedonem potestatem modo de supradictis castris et conuenio tibi et successoribus tuis et ipsius sedis canonicis eam dare sine engan, quot uicibus illam requisieris uel requisierint, et comando tibi ipsos castlanos inferius scriptos ad homines qui prescripta castra tenent, et mando illis quod filium meum legitimum clericum mihi superstitem ex quo uenerit ad etatem XV annorum nullo modo faciant de predictis castris potestatiuum uel filiam si filius defuerit de suo donec ipse filius meus, clericus legitimus quicumque si uel filiam si filius mihi defuerit habeat factum hominiaticum prefate sedis episcopo sine engan. Addo etiam tibi prelibato episcopo per predictam tenedonem in unoquo castro singulos mansos cum suis tenedonibus qui non sunt de pluribus melioribus neque de uiolioribus illam uero partem quam teneo in alodio de Circulo sicut Dalmacius, tuus baiulus, in presentia meorum baiulorum eam pidouauit recognosco tibi, sepe dicto Guillelmo episcopo, esse iuris episcopi prefate sedis et diffinio et euacuo tibi eam et successoribus tuis et accipio eam parte ad feum et haberam et teneram illam in uita mea et post obitum meum iamdicta pars quam ego teneo in alodio de Circulo, solide et libere, sine ulla diminutione, reuertatur prefate sedi et episcopo sine ulla inquietudine, sicut suum proprium alodium. Si quis hoc in toto uel in aliquo disrumpere presumpserit nil ualeat, si pro sola presumptione supradicta omnia prefate sedi et episcopo in duplo componat, et insuper hoc scriptum omni tempore maneat firmum. Fuit factum hoc diffinimentum et hominitaticum in manu domni Guielmi, Barchinonensis episcopi, in presentia Petri, archileuite, et Petri, sacriste, et Petri, primicerii, et Guillelmi Raimundi, iudicis, et Gillelmi Bremundi, et Petri Bertrandi de Bello Loco, et Bernardi, fratris eius, et Arnaldi Petri de Ripis, et Raimundi Petri, fratris eius, et aliorum homini in ibi assistentium in capitulo prelibate sedis.

Actum est hoc XIII kalendas aprilis, anno VII regni Ledoici Iunioris.

S+num Arnaldi de Ribes qui hoc laudando firmo firmarique rogo. S+num Arnalli Petri de Ribes. S+num Raimundi, filii eius. S+num Guillelme, uxoris Arnaldi de Ribes. S+ Berengarii de Ciges, castlani. S+num Petri Bertrandi de Bello Loco. S+num Bernardi de Bello Loco S+num Guillelmi Castri Vetuli. S+num Berengarii de Torroga. S+num Raimundi de Barberano. S+num Raimundi Berengarii de Palaciolo. S+num Bernardi Sancii. S+num Raimundi de Adarro. S+num Guillelmi, Barchinonensis episcopi. Petrus, sacrista

156. honore en el text.

Guillem de Torroja (1127-1174): aproximació biogràfica

SS. atque leuita. S+num Petri, primicherii. S+num Guillelmi, leuite. S+num Guillelmi, sacerdotis ac iudicis. S+num Petri de Ciges.

S+num Petri, presbiteri, qui hoc scripsit cum literis suprapositis in linea VI et XIII die et anno quo supra.

4

1149, gener, 28

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, rep la donació de Ramon Berenguer [IV], comte de Barcelona i príncep d'Aragó, de diverses possessions a Tortosa.

[A]: Original perdut.

B*: ACB, Liber Antiquitatum I, f. 9, doc. 17.

Cit: J. MAS, *Notes històriques del bisbat de Barcelona*; vol. XI; p. 123.

Priuilegium de Tortosa, *quo* Raimundum, comes Barchinonensis, dedit episcopo Barchinonensis multa bona in Tortosa¹⁵⁷.

In¹⁵⁸ Dei nomine ego Raimundus, comes Barchinonensis, princeps Aragonensis, ac Tortose marchio, dono tibi, Guillelmo Dei gratia Barchinonensi episcopo, et sedi Barchinonensi, pro salute anime mee et pro seruitio quod mihi, in obsidione et capcione Tortose Tortose <sic> amicabiliter exhibuisti, totam illam hereditatem que fuit de Moferriz, Auicoleb, et de Lupo Calafat, integritet et potenter, cum omnibus et tenuicionibus et pertinenciis suis. Et addo huic donationi de mea terra seminaturam de L quarteras in loco tibi competenti, et unum ortum unde exeat X chantars de oleo et uineam ad XXX chintars de uindemia. Et dono tibi illum ortum qui est in ipso fossar de Tortosa qui fuit de Abiafar Aben Abez. Hoc totum pro emendatione illius hereditatis de Abiafar Aben Abez quam tibi prius dedi, et postea recuperaui excepto orto de Abin Abez de illo fossario quem tibi in donatione. Concedo et dono supradicta omnia tibi et ecclesie tue firmiter dono atque concedo in propria hereditate ad faciendum quicquid uolueris omni tempore absque alicuius donatione uel contradictione.

Facta carta X kalendas ianuarii, anno XIII° regni Ledouici Iunioris.

S+ Raimundi, Comes. S+num Guillelmi Raimundi. S+num Petri Sancti Minati. S+num Guillelmi de Copons.

S+num Poncii qui hoc scripsit.

5

1149, gener, 28

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, rep la donació de Ramon Berenguer [IV], comte de Barcelona, príncep d'Aragó i marquès de Tortosa, d'un mas de Tortosa amb totes les seves possessions, el qual restava en mans d' "Abiafar Abinauez".

[A]: Original perdut

157. *Rúbrica*.

158. I *caplletra*.

B*: ACB, Liber Antiquitatum I, f. 9, doc. 18.

Priuilegium quo Raimundus Comes dedit canonicis I mansum, apud Tortosa¹⁵⁹.

Omnibus sit manifestum quod ego, Raimundus, comes Barchinonensis, princeps regni Aragonensis ac Tortose marchio dono et offero omnipotenti Deo ac sedi Barchinonensi Sanctus Crucis Santeque Eulalie et tibi, Guillelmo episcopo, eiusdem sedis omnibusque successoribus tuis unum mansum in Tortosa ipsas uidelicet domos Abiafar Abinauez cum omnibus tenuitionibus et possessionibus suis et cum omnibus pertinentiis suis que sibi aliquatenus pertinent uel pertinere debent uetus uel foris tam in cultum quam in heremo tam in terris quam in uineis siue in ortis. Prefatam quoque donationem facio iamdictæ ecclesie Barchinonensi et tibi et successoribus tuis bono animo et spontanea uoluntate proremissione peccatorum meorum ut supra dicta ecclesia habeat hoc totum in hereditate propria ad faciendum suam uoluntatem omni tempore.

Factum est hoc Vº kalendas februarii, anno Dominice incarnationis MºCºXLºVIIIº.

S+ Raimundi comes. S+num Bernardi de Bello Loco. S+num Guillelmi Raimundi de Castro Vetulo. S+num Raimundi de Podio Alto. S+num Arnalli Mironis comitis Palariesium.

6

1149, abril, 18

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, fa donació a Guillem Ponç i als seus successors d'unes cases i horts situats a la ciutat de Barcelona, en el lloc dit Vilanova que foren per una banda de Ponç Ollomar, i de la compra que Guillem Ponç efectuà a Bernat Berenguer, degà difunt de Barcelona. A canvi el bisbe rep 15 morabatins d'or marins destinats a l'església de Santa Eulàlia. En virtut d'aquesta donació Guillem Ponç i els seus successors hauran de fer efectiu el cens anual de dos mancosos en moneda corrent barcelonina.

[A]: Original perdut.

B*: ACB, 1-1-247. 365 X 130, manca suport en el marge inferior esquerre. Vers del perg: Regest del segle XVII: *Stabilimentum factum per dominum Guillelmum Dei Gratia Barchinone episcopum et dominos canonicos ecclesie Barchinonenses. Guillermo [...] dominio cum horto quo fuerunt Poncii Allomarrii quas dictus Guillelmus Poncii emit [...] Bernardo Berengarii Decano Barchinonense defuncto six in burgo Barchinone in Villa Nova ad censum annis singulis dicto canonico [...] mancosos II denaiorum moneto curribilis Barchinone de quo cons-[...] in nostro recepto apud Petrum [...] 13 kalendas maii anno 12 Regni Ludovici Iunioris.*

C: ACB, Liber Antiquitatum I, f. , núm 62.

Hoc est translatum fideliter translaturum. Sit notum cunctis quod ego Guillelmus, Dei gratia Barchinonensis episcopus, et conuentus eiusdem mihi subditus damus tibi, Guillelmo Poncii, tueque progeniei atque posteritati, illas domos cum orto que fuerunt Poncii Ollomarrii, quod tu eas emisti de Bernardo Berengarii, Barchinonensis decano, olim defuncto. Sunt autem prephate domus et ortus, cum solis et suprapositis, in burgo Barchinone, in Villanoua. Terminatur prephate domus, cum solis et suprapositis et curtali: ab oriente, in carrera publica; a meridie, in domibus condam Viuani Box et in orto; ab occiduo, <in> introitu iamdicti orti Bernardi Berengarii et in orto filiorum condam Raimundi Soterrad qui est cen-

159. *Rúbrica.*

salis Sancti Cucuphatis de Rego; a circio, in eodem orto, et in domibus condam Rosse. Finem iamdictus uero ortis cum arboribus et puteo terminatur: ab oriente, <in> introitu predictarum domorum de hic eodem orto, et in orto iamdicti Viuani Box; a meridie, in orto Guillelmi, nepotis Bonadompne femine, et in orto quem Guillelmus de Pedros tenet per iamdictam canonicam; ab occiduo, in orto Berengarii de Mari; a circio, in domibus filiorum iamdicti Raimundi Soterrad et in iamdicto orto censali Sancti Cucuphatis. Sicut ab istis terminatur terminis et concluduntur supradicte domus et ortus, cum ingressibus et egressibus integriter, damus et laudamus atque concedimus tibi et tuis ad habendum, et tenendum, et in sana pace ac secure omni tempore possidendum, tali modo ut tu et successores tui annuatim, in festiuitate Sancti Andree aprilis, tribuas nostre canonice per census predictarum domorum et orti mancosos II denariorum monete curribilis Barchinone. Atque ibi alium seniore non proclames uel facias nichil tantum nos et nostros successores canonice liceatque tibi uel tuis uendere uel alienare iamdictas domos. Et prenotatum ortum cui uolueris Petrus, militi, et iudeo, qui nostre iamdicte canonice prefatum census tributat, et omnia superius comprehensa attendat et compleat. Accipimus a te per hac donatione, XV morabetinos bonos marinos in auro, sine engan. Et maximam dimissio nec atque magnum beneficium qua nostre martiri ecclesie Sancte Eulalie fecisti in ipsi curtinis. Si quis hoc disrumpere presumpserit nil ualeat. Si ea infringe temptauit, in duplo componamus siue componat et insuper hoc donum omni tempore maneat firmum. Actum est hoc XIII kalendas maii anno X^oII^o regni Ludoyci Iunioris.

S+ignum Guillelmi, Barchinonensis episcopi †. Petrus, sacrista SS. S+ Bernardi, leuita. S+ Petri de Riosicco. S+Poncii, leuita. S+num Berengarii, leuita. S+Berengarii leuita. S+ Bernardi de Podio Alto. Berengarius de Terracia. Sig+num Berengarii, leuita. S+num Guillelmi Rodlandi. S+ Bernardi de Bleta. S+ Bertrandi, leuita. SS. Alerands, Sancti Cucuphatis cenobii abbas. Sig+num Guillelmi, gramatici. S+ Arnalli, subdiachoni. S+ Ademari, presbiter. S+ Petri, primicherii. S+num Berengari, leuita. S+num Petri, subdiachoni, qui hoc scripsit die et anno quo supra.

7

1153, desembre, 9

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, dóna a la Seu de Barcelona tota l'herència que rebé després de la conquesta de Tortosa pels ajuts ofertats. Els seus fruits aniran destinats a la crema de quatre làmpades en les seves esglésies, mentre que el cens de sis quarteres anuals anirà destinat a la crema d'una làmpada a l'església de Santa Maria.

[A]: Original perdut.

B*: ACB, Liber Antiquitatum I, f. 10, doc. 19.

Regest: J. MAS, *Notes històriques...*, p. 154.

Carta sacristie de honoribus Tortose quos Guillelmus episcopus obtulit huic sedi¹⁶⁰.

Quecumque¹⁶¹ a personis ecclesiasticis uel ecclesiarum Dei rectoribus statuta sunt, in sua debent stabilitate firmari ne prauorum hominum ualeantur perturbatione fraudari, quapropter, in Christi nomine ego Guillelmus, Dei gratia Barchinonensis ecclesie episcopus, pro salute anime mee dono et trado omnipotenti

160. *Rúbrica*.

161. *Q caplletra*.

Deo et ecclesie sedis Barchinonensis Sancte Crucis Santeque Eulalie totam illam hereditatem quam ego quondam adquisiui in captione Dertose quia hereditatem dedit mihi comes Barchinonensis propter multas expensas, quas feceram in captione illius ciuitatis. Est autem iste honor in diuersis locis infra ciuitatem et extra cultus et eremus, cum arboribus diuersi generis, que omnia supradicta trado supradicte ecclesie, sicut ego melius habeo uel habere debeo sine enganno, et sicut melius dici uel intelligi potest, ad utilitatem ecclesie, per alodium franchum, ut supradicta ecclesia post obitum meum, possideat et expletet solide et quiete, et ardeant iugiter, ante altaria Sancte Crucis et Sancte Marie et corpus beate Eulalie quotquot lampades ardere potuerint de redditibus supradicti honoris. Et in presenti dono per tenedonem huius honoris supradicte ecclesie VI quarters olei annuatim in festiuitate Natalis Domini, de quibus assidue ardeat una lampas ante altare Sancte Marie. Si uero aliqua ecclesiastica secularisue sua persona hoc infregerit secundoque tercio comonitus nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit potestatis honorisque sui dignitate careat reuque se diuino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et sacratissimo corpore et sanguine Domini nostri Ihesu Christi alienus fiat atque in extremo examine districte ulcionis subiaceat. Factum est hoc V idus decembris, anno Dominice incarnationis M^oC^oL^oIII^o.

S+ Berengarii, leuita. S+num Guillelmi, Barchinonensis episcopi †. Petrus, sacrista SS. Poncius, leuita adque decanus SS. S+num Bernardi, archidiaconi. Sig+ Petri de Ripis. S+ Petri primicherii. S+ Bletensis Bernardi.

S+num Geralli, Dertosensis archidiaconi, qui hoc scripsit cum litteris suprapositis in linea XI die et anno quo supra.

8

1154, juliol

Donació feta pel comte d'Urgell, Ermengol [VI], al bisbe de Barcelona, Guillem [de Torroja], i als seus canonges, de la tercera part de l'almúnia "Delgata".

A*: ACB, 1-2-535, pergami original, 140x225. Vers: *escriptura del segle XIII*: scriptum CCCCXXXI; *en ploma*: antiquitatum I 470; *en llapis*: 1-2-535.

B: ACB, Liber Antiquitatum I, f. 178, doc. 470.

Regest: J. MAS, *Notes històriques...*, p. 158.

Sit notum omnibus quoniam ego Ermengaudus, comes Urgelli, bono animo ac spontanea uoluntate, dono et laudo tibi, Guilemo Barchinonensi episcopo uenerabili, et aecclesiae Barchinonensi, ipsam terciam partem que mihi pertinet de ipsa almunia Delgada et de toto termino eius. Et sicut prephata almunia cum omnibus pertinenciis suis undique terminatur et circumcluditur et suis afrontacionibus ambitur. Sic dono tibi in omnibus terciam partem mihi pertinentem, solide et libere, pro hereditate propria et franca, ad faciendum exinde uoluntatem tuam in perpetuum. Et si quis hoc donum infringere temptauerit nihil proficiat, set in duplo componat et hoc perhenniter maneat firmum.

Quod est actum in mense iulii, anno XVII regni Ledouici Iunioris.

S+num Ermengaudi, comitis Urgellensis, qui hoc donum fecit firmavit testesque firmare rogauit. S+num Arnall de Pontibus. S+num Gonballi de Ribeles. S+num Guilemi Raimundi, senescale. S+num Poncii scribe qui hoc scripsit.

1169, maig, 23

Guillem [de Torroja], bisbe de Barcelona, amb el consens de la canònica dóna a Arnau de Gamizans i als seus descendents unes cases situades a la ciutat de Lleida, en la parròquia de Sant Andreu, en les que s'inclouen olles, estovalles, màrfegues i altres objectes domèstics, a canvi hauran de donar alberg a tres homes i a una bestia quan sigui necessari per la canònica. El bisbe es guarda a més el dret d'intervenir en la venda o l'empanyorament de les propietats durant trenta dies.

A*: ACB, 1-1-307. Pergamí original, 412x130. Vers: *scriptura del segle XII*: antiquitatum, undecim infram sunt hic [...] pro Andrea [...]; *scriptura del segle XIII-XIV*: carta facta ab episcopo Barchinonensis [...] super domibus quia [...] Ylerde; *scriptura del segle XVIII*: Diversorum A, 307, nº VI.

In Dei nomine cunctis presentibus et futuris notificetur quod ego Guillelmus, Dei gratia Barchinonensis episcopus, cum consilio et uoluntate canonicorum meorum dono tibi, Arnaldo de Gamizans, et omni proieni ei et posteritati tue, uni post alium, indiuisibiliter quasdam nostras casas que sunt in urbe Ilerde, in parrochia Sancti Andree, et habent affrontaciones de una parte in domibus abbatis de Laguarres duabus partibus in uias publicas. Quantum iste affrontaciones includunt et de terra usque in celum cum exitibus et regressibus et suis melioracionibus. Sic donamus per nos et per successores nostros tibi et omni posteritati tue, uni post alium, indiuisibiliter. Tali uero modo quod, tu et illi qui eas habuerint et tenuerint, teneatis eas garnidas de calderas, et de ollas, et de scutellas, et de mapas, et de touallas sufficienter, et de III marfegas, cum IIII plumazs. Ita quod nos, et successores nostros, et clerici Barchinone canonico, uenimus Ilerdam possimus albergare honorabiliter cum nostra expensa, et doemus comedere, et bibere ad III homines¹⁶² de domo et ad unam bestiam ciuada quamdiu episcopus albergauerit in domibus; et si uolueritis uendere uel impignorare predictas domos, ducatis nobis aut successoribus nostris, anno XXX dies, et si uoluerimus possimus eas retinere per quantum alius retinere uellet. Sin autem facite inde uoluntatem uostra uostro pari consimili qui nobis, et successoribus nostris, attendat predictam conuenientiam. Et si potueritis honorem recuperare per uocem et rationem ipsorum domorum qui pertineat ad ipsos domos, habeatis eum per nos uos et uestri, et non eligatis inde alium dominum nisi nos et successores nostros; et conuenimus per nos et per successores nostros uobis et uestris esse garentes de predictis domibus de omnibus hominibus. Facta ista carta VIIIº kalendas iuni, anno ab incarnatione Domini MºCºLXºVIIIº.

*S+ignum Guillelmi, Barchinonensis episcopi †. Poncius de Osore fecit hoc. Sig+num Berengarius de Palaciolo †.

1173, juliol, 2

Fundació del benefici de Sant Andreu feta per Bernat de Pujalt, canonge de la seu barcelonina, a l'altar que es construeix de bell nou i que era anomenat fins la data com a Galilea, amb el consentiment de Bernat [de Berga], bisbe de Barcelona, i amb el consell de Guillem [de Torroja], arquebisbe de Tarragona i legat de Roma.

162. *Cancel-lat*: maiores.

[A]: Original perdut.

B*: ACB, 1-2-57, còpia: “*Sig+num Raimundi de Ciges qui hoc translatum fideliter scripsit IIII° kalendas augusti, anno C^o LXXX° ab incarnatione domini post millenium*”, 370x 340. *Vers: escriptura del segle XII-XIII: alcaris Sancti Andree, CLXXXII; escriptura moderna: del benefisi de Sant Andreu la seu de Barcelona [...], mitja scala, armari 2, n° 57; en llapis: 1173, 1-2-57; en ploma: Diversorum B, 57; I Antiquitatum 116.*

C: ACB, Liber Antiquitatum IV, f. 217, doc. 582.

Regest: J. MAS, *Notes històriques...*; p. 274.

Hoc est translatum [...] ¹⁶³ instruimur fides et catholica nichil omitius persuadet utriusque uero testamenti pagina clamat et edocet ut uide[...]net ipsos [...] Deum quoque propter se ipsum plusquam nos et super omnia diligamus ut per hunc dilectionis modum bonum pre[...] et singulare nobis [...] ipso solo et in nullo alio spem nostram firmissime ponem hunc dilectionis modum, et munificentie affectus dominus Bernardus, Dei Gratia Barchinonesis ecclesie episcopus, cum consensu et consilio tocius capituli, exhibere pari deuocione michi, Bernardo de Podio Alto, canonico Sancte Crucis Sancteque Eulalie Barchinonesius, si quid ex solo pretatis intuitu et erga me propensius extensa liberalitate uenerabilis Bernardus, predictus Barchinonis episcopus, cum tocius cleri eiusdem ecclesie, conuientia contulere dedere confirmariere ut uidelicet unus presbiter consilio episcopi, tociusque capituli uel maioris, et sanioris partis, ibidem eligatur, et constituatur ad seruicendum assidue Deo, et ad diuina officia pagenda in ecclesia ipsa, cum ceteris fratribus, a cantico graduum usque ad completorium et ad seruendum altari Sancti Andraee, quod construatur in opere nouo, quod ad presens Galilea appellatur. Super quod idem presbiter celebret missas perpetuo, tam pro uiuis quam pro defunctis. Interim uero donec illud altare Sancti Andraee aedificatum sit super alia eiusdem ecclesie altaria sanctificet, dederum etiam et confirmauerunt quatenus electus, et institutus, presbiter sicut supra scriptum est, percipiat, et habeat cotidianum uinctum de mensa comuni. Sicut unus de canonicis integre, nec presbiter iste sit de numero illorum XL durorum, in priuilegio eiusdem sedis annotatorum. Post decessum uero unius alter presbiteri idoneus meo prescripto sine dilatione substituitur ut numquam locus ille uacet nec non sit sine sacerdote, et sic fiat omni tempore sine fraude et sine dolo, ea propter tante humanitatis affectum, tante et tam excellentis munificente liberalitate, ego, Bernardus de Podio Alto, canonicus Sancte Crucis Sancteque Eulalie Barchinonensis, perpendens Sanctorum patrum orthodoxorum uestigiis inherens anime mee salutem, necnon et parentum meorum omni usque fidelium christianorum, toto mentis affectu desiderans instictu diuino et proprie uoluntatis arbitrio dono et offero Deo, et canonicis Sancte Crucis Sancteque Eulalie Barchinonensis, de facultate mane quatuorcentos aureos, aiadinos boni auro et iusti [...] ¹⁶⁴, in continenti et absque omni cassa, et inutili dilatione honor ematur qui sit proprius et dominicatura ipsius canonice. Fiat itaque emptio iuxta preuidam prouidamque discrecionem canonicorum aliorum quia presbiterorum hominum, hanc igitur oblationem seu donationem facio prefate canonice, cum consilio et assensu domini Guillelmo, Tarrachonensis archiepiscopi, apostolice sedis legati, predictae ecclesie sacricustodis, nec non consilio et assensu Bernardus, uenerabilis eiusdem sedis Barchinonesis ecclesie episcopus, antistitius tociusque capituli. Addo etiam, et dono, ad opus illud nouum, quidem Galilea appellatur, construendum de meo proprio D^o solidos. Ego, siquidem Bernardus, Dei gratia Barchinonesis ecclesie episcopus, una cum consensu domini Guillelmo, Tarrachonensis archiepiscopi, Apostolice Sedis legati, simul cum collegio fratrum nostrorum, oblationem, hanc seu donationem, a te predicto Bernardus de Podio Alto, canonico nostro, facultatem benigne et karitatiue recipimus institucionemque sacerdotis prelibatam unius post alium et cibi potusque canonicalis de mensa comuni cotidianam

163. Aquest símbol representa la manca suport.

164. Manca suport.

receptionem, et quod de seruitio altaris Sancti Andree, et ecclesie officio suprascriptum est, laudamus concorditus, auctorizamus, et confirmamus. Et a nobis, et successoribus nostris, suprascripta omnia firmiter, et irrefragabiliter, omni tempore obseruanda decernimus. Siqua igitur saecularis, seu ecclesiastica persona, hanc nostre institutionis paginam, tam Sanctumque, stabilimentum infringere temptauerit, non ualeat, sed de sola presumptione subiaceat, et cum Iuda proditore penes gehennalibus nisi resipuerit perhenniter cruciandus tradatur, et insuper hec nostra institutio firma et stabilis semper sit et maneat.

Quod est actum VI° nonis iulii, anno C^oLXX^oIII^o ab incarnatione domini post millenium.

† Ego Guillelmus, Dei gratia Sancte Tarrachonensis ecclesie archiepiscopus, Apostolice Sedis legatus. SSS. Ego Bernardus, Barchinonensis episcopus, subscribo. Sig+num Raimundi, primicherii leuita; *Raimundus, leuita atque decanus SSS. *S+num Bernardi de Serriano. S+num Martini Parui. Sig+num Bernardi de Calidis. S+num Poncii de Milgrato, presbiteri. S+num Gerald, presbiteri. Sig+num Poncii, presbiteri SSS. S+num Arnalli, presbiteri. S+num Berengarii de Fontaiada. S+num Poncii, presbiteri. Sig+num Gerald, presbiteri (**signe*). S+num Petri, presbiteri. SSS. Raimundi, presbiteri. *Raimundus, leuita atque decanus SSS¹⁶⁵. S+num de Petri de Rio sicco. S+ Petri, leuite. Sig+num magistri Guillelmi, canonici et presbiteri. *Ego Arnaldus de Darniciis subscribo. S+ Bernardi, leuita. S+ Berengarii, leuita. S+ Petri de Riuopullo. Berengarius de Palaciolo SSS. Sig+num Petri, leuite. S+num Ferrarii, presbiteri. S+ Berengarii, presbiteri et ebdomedarii. *SSS. Iohannis, sacerdotis.

*S+num Arnalli, leuite, qui hoc scripsit die et anno quo supra.

‡ Raimundus, seruis seruorum Sancti Stephani canonici. *S+ Arnalli, Presbiteri. *S+ Berengarii de Rifanio, presbiteri. *S+num Guillelmi Riui Rubii. S+num Gerald, presbiteri. SSS. Petri, presbiteri serui dominici sepulcri. S+num Arnalli, presbiteri. Sig+num Gerald, presbiteri (*signe*). Sig+ Raimundi, presbiteri SSS. Iohannis, sacerdotis qui huic translacioni presentes adfuere.

Sig+num Raimundi de Ciges, qui hoc translatum fideliter scripsit III kalendas augusti, anno C^oLXXX^o ab incarnatione Domini post millenium.

165. *Signa dues vegades.*